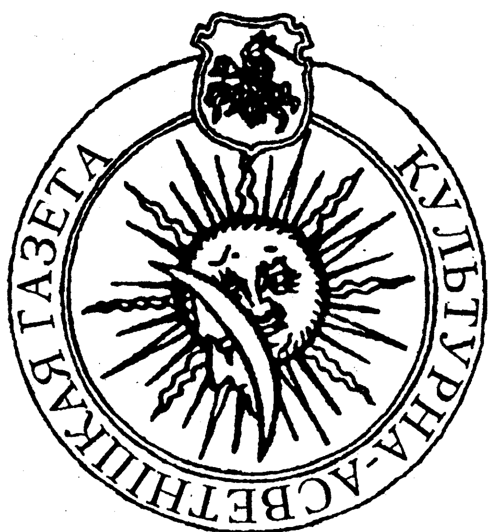

Наша слова

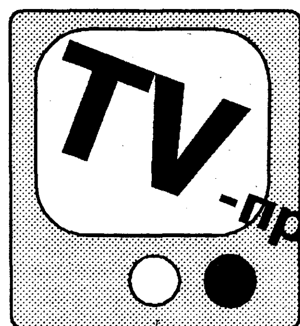

ПАКЛОНІМСЯ СВЯТОМУ ВАЛУНУ *Стар.3.*

ПОЛЬСКІЯ ДАКУМЕНТЫ СВЕДЧАЦЬ... *Стар.4.*

Штотыднёвік (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) **№ 45 (309)** 6 — 13 лістапада 1996 г. Кошт -- 1000 рублёў

ПОСТУП ТЫДНЯ

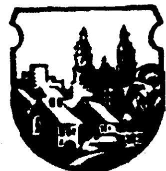

○ **У Празе ўстаноўлены помнік Францішку Скарыну**, а таксама мемарыяльная дошка ў яго гонар. На ўрачыстым адкрыцці помніка прысутнічала ўрадавая дэлегацыя нашай краіны на чале з намеснікам прэм'ер-міністра У.Русакевічам.

○ ***Сумесную акцыю па зборы подпісаў грамадзян у абарону канстытуцыйнага права на атрыманне вышэйшай адукацыі на беларускай мове працягваюць Таварыства беларускай мовы і Таварыства беларускай школы.*** *Сярод асноўных патрабаванняў — стварэнне беларускамоўных падручнікаў па ўсіх дысцыплінах ВНУ, а таксама адкрыццё хаця б аднаго універсітэта цалкам з беларускай мовай навучання. Па словах віцэ- прэзідэнта ТБШ Алеся Лозкі, акцыя па зборы подпісаў павінна скончыцца недзе да пачатку новага года. Сабраныя подпісы будуць накіраваныя ў Міністэрства адукацыі і навукі, Вярхоўны Савет і Адміністрацыю Прэзідэнта.*

○ **27 лістапада ў Менску адбудзецца "круглы стол" па рэформе агульнаадукацыйнай сярэдняй школы.** Чакаецца, што сваімі думкамі аб далейшым лёсе школы абмяняюцца настаўнікі, прадстаўнікі грамадскіх аб'яднанняў і Міністэрства адукацыі, а таксама дэпутаты Вярхоўнага Савета.

○ ***У друку з'явіліся звесткі****, па якіх у нашай краіне існуе 918 праваслаўных прыходаў, 360 рымска-каталіцкіх, 31 стараабрадны, 16 новаапостальскіх, 11 грэка-каталіцкіх, 11 абшчын сведкаў Іеговы. Існуюць рэлігійныя абшчыны баптыстаў, кальвіністаў, евангелістаў, мармонаў, паслядоўнікаў розных адгалінаванняў замежнай праваслаўнай царквы. Падрабязней пра ўсё гэта можна пачытаць у штогадовай Нацыянальнай справаздачы аб чалавечым развіцці "Беларусь: асяроддзе для чалавека", распрацаванай групай незалежных беларускіх экспертаў пад эгідай Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. На жаль, мала хто з іх успамінае пра Боскі дар беларусам — уласную мову.*

○ **Па прагнозах спецыялістаў ААН**, да 2000 года практычна кожная другая сям'я ў Беларусі будзе мець уласны легкавы аўтамабіль. Можа быць, калі ААН раздасць бясплатна аўтамабілі, у каго іх няма, бо на сённяшні дзень у нас, відаць, кожная другая сям'я думае пра тое, як звесці канцы з канцамі.

○ ***У БДУ сёння вучыцца каля 15 тысяч студэнтаў.*** *Сярод выкладчыкаў універсітэта 211 дактароў навук і 927 кандыдатаў.*

○ **Пад старшынствам віцэ-прэм'ера Уладзіміра Русакевіча адбылося чарговае пасяджэнне** дзяржаўнай камісіі па падрыхтоўцы новых падручнікаў у гуманітарна-грамадазнаўчай сферы. Для выдання рэкамендаваныя сем рукапісаў падручнікаў і навучальных дапаможнікаў. На дапрацоўку аўтарам адпраўлены рукапіс "Гісторыя Беларусі" для 11-га класа агульнаадукацыйнай школы. Да канца гэтага года намечана правесці яшчэ адно такое пасяджэнне.

○ ***Спецслужбы Беларусі і Польшчы дамовіліся*** *аб супрацоўніцтве ў галіне барацьбы з міжнароднай арганізаванай злачыннасцю, з нелегальнай міграцыяй, наркабізнесам, з адмываннем здабытых незаконным шляхам грошай. Дай Бог, каб дамова дзейнічала, а не была проста паперкай.*

○ **Другі месяц ідзе падпіска на перыядычныя выданні на першае паўгоддзе 1997 года. Не забудзьцеся аформіць падпіску і на "Наша слова"!**

Дзяды-96: пад сцягам несмяротнасці беларусаў

Шэсце "Дзяды" па вуліцах Менска, наладжанае Беларускім Народным Фронтам, было масавым і ўражвала сілай духу ягоных удзельнікаў. На думку арганізатараў, гэта акцыя напярэдадні рэферэндуму павінна была прадэманстраваць жыхарам сталіцы, што беларусы шануюць сваіх продкаў і дбаюць пра будучыню.

Калона ў некалькі тысяч чалавек пад бел-чырвона-белымі сцягамі прайшла звыш 17 кіламетраў ад плошчы Незалежнасці да Курапатаў. А 12-й гадзіне людзі ўсклалі кветкі да помніка "Героям менскага падполля" каля Чырвонага касцёла і ходнікамі рушылі па праспекце ў бок Усходніх могілак. Аднак зрабіць прыпынак ля Міністэрства ўнутраных спраў, дзе традыцыйна выстаўлялася капліčка памяці вязняў турмы НКУС, дэманстрантам не дазволілі. Абараняць міністэрства ад "нацыянал-радыкалаў" спадар Агалец паслаў у асноўным чыноўнікаў свайго ведамства рангам не ніжэй за капітана, сярод якіх былі і жанчыны. Народ пасмяяўся над гэтым і крочыў далей. На ўсім працягу шэсця міліцыя паводзіла сябе досыць карэктна і толькі час ад часу праз узмацняльнікі нагадвала не парушаць вулічны рух.

Дэманстрацыя працягвалася больш 4 гадзін. У 16.30 яе ўдзельнікі дасягнулі памятнага крыжа ў Курапацкім лесе, каля якога з невялікімі прамовамі да людзей звярнуліся кіраўнікі БНФ Л.Баршчэўскі, Ю.Хадыка і В.Сіўчык. Пасля ўдзельнікі жалобных урачыстасцяў усклалі кветкі і запалілі свечкі ля ўсіх курапацкіх помнікаў. У гэты ж дзень дэлегацыі ад БНФ і іншых партый усклалі вянкі да помніка Перамогі, каплічак ахвярам бальшавіцкага генацыду ў парку Чалюскінцаў і ўрочышчы Лошыца, да іншых памятных месцаў. Ля курапацкага крыжа памінальны малебен за душы ўсіх памёрлых, загінуўшых і закатаваных за Беларусь адслужылі пробашч касцёла св.Сымона і Алены кс.Уладзіслаў Завальнюк і дзекан беларускіх грэка-каталікоў сп.Ян Матусевіч.

А ўвечары ў Чырвоным касцёле гучаў несмяротны "Рэквіем" Моцарта.

Альгерд НЕВЯРОЎСКІ.

Працяг тэмы

Першыя ўрокі Нацыянальнага кангрэса

Як паведамлялася, 18 кастрычніка г.г. у Менску, у Палацы прафсаюзаў, адбыўся Нацыянальны кангрэс "У абарону Канстытуцыі — супраць дыктатуры".

Сёння мы працягваем знаёміць чытачоў з матэрыяламі гэтага прадстаўнічага форуму беларускіх патрыётаў. Публікуем выступленні і інтэрв'ю з удзельнікамі кангрэса.

На здымку: Шэсце на праспекце Францыска Скарыны. У першым і другім шэрагах ідуць **Георгій Таразевіч, Юрый Захаранка, Валерый Костка, Генадзь Карпенка, Уладзімір Барадач, Сяргей Антончык** (крайні справа).

Янка БРЫЛЬ,
народны пісьменнік Беларусі

Хай не пакіне нас мужнасць і мудрасць!

(Уступнае слова на кангрэсе)

Дарагія сябры! Днямі, калі мне быў прапанаваны высокі гонар выступіць перад вамі, калі я ўваходзіў у клопат, што і як сказаць, у памяці ўсплылі радкі незабыўнага Пімена Панчанкі, напісаныя ў франтавым сорак другім, далёка ад паняволенай Беларусі:

І адна ў мяне — пра Радзіму —
Сягоння трывога,
І адна ў мяне — на Радзіму —
Сягоння дарога.

Які балючы парадокс, якая сумная рэальнасць,— у мірны час, у сталіцы суверэннай дзяржавы, у цэнтры Еўропы трэба збірацца ў вялікай патрыятычнай трывозе за сваю сапраўдную незалежнасць, за сваё правы на родную мову, школу, культуру, за правы на дэмакратыю, за найбольш адпаведную ёй Канстытуцыю, за найвярнейшую дарогу ў светлую будучыню роднага народа.

Не бачаны раней нахрап злачыннасці, афіцыйнай ілжы, дзікае падзенне спрадвечнай чалавечай маралі, катастрафічна няспынная штодзённая хада ўподбежку дарагавізны і ўсеагульнай галечы. А над усім — жахлівы прывід дыктатуры!..

Як быццам наш народ мала яшчэ нацярпеўся, напакутаваўся за вякі. Агонь і меч разнамасных "вызваліцеляў", крывавы бізун прыгону, Курапаты і Трасцянец, і "божы палец", як называлі ў даваеннай Польшчы паліцэйскі гумавы кій, што ў нашы дні зноў увараўся ў моду...

І самі дзівімся, і людзі дзівяцца, высакародна дзівіўся і наш вялікі зямляк — Фёдар Міхайлавіч Дастаеўскі: як ён выжыў, як захаваў сябе — беларускі народ?!

Дзівіцца трэба яшчэ з таго, колькі было іх, ахвотнікаў намі пакіраваць, пакрасавацца неабмежаванай уладай на фоне нашай славутай рахманасці, па-невуцку панастаўляць нас, як трэба жыць дома, у межах краіны,

(Заканчэнне на с.2.)

Жыццё Таварыства

У Сакратарыяце ТБМ

17 кастрычніка ў сталічнай сядзібе Таварыства беларускай мовы адбылася супольная нарада Сакратарыята ТБМ і Канцылярыі Таварыства беларускай школы. Яе ўдзельнікамі быў абмеркаваны шэраг актуальных для абедзвюх арганізацый пытанняў.

Першым з іх стала прыняцце канцэпцыі збору дакументаў аб парушэннях правоў беларускамоўных грамадзян краіны і іх дыскрымінацыі ды вызначэнне складу рэдакцыйнай калегіі "Белай кнігі". Пасля разгляду і аналізу распрацаванага віцэ-прэзідэнтам ТБШ А.Лозкам палажэння аб "Белай кнізе" было вырашана зацвердзіць гэты дакумент у якасці базавага. Тэкст "Палажэння " друкуецца ніжэй.

Дзеля выпрацоўкі канцэпцыі праваабарончага праекта, якім з'яўляецца стварэнне "Белай кнігі", вызначэння спосабу яго рэалізацыі і складу выканаўцаў было вырашана з прадстаўнікоў абедзвюх арганізацый стварыць часовую ініцыятыўную групу. У яе склад былі ўключаныя: старшыня Рады ТБШ Фрунзенскага р-на сталіцы Р.Аляхновіч, сябра Канцылярыі ТБШ Л.Мухіна, сябра Сакратарыята ТБМ Л.Дзіцэвіч, сябра Рады ТБМ С.Запрудскі, сябра Канцылярыі ТБШ В.Палсцюк, сябра Сакратарыята ТБМ У.Панада, сябра Беларускага Хельсінкскага камітэта І.Саверчанка, старшыня Менскай Рады ТБМ М.Савіцкі, сябра Менскай Рады ТБМ А.Саламонаў.

Наступным разглядалася пытанне аб правядзенні Таварыствам беларускай мовы і Таварыствам беларускай школы сумесна з Педагагічнай камісіяй СП "круглага стала", прысвечанага праблемам беларускамоўнай адукацыі. Ён адбудзецца 27 лістапада а 16-й гадзіне ў сталічным Доме літаратара (вул. Фрунзе, 5).

Далей была абмеркаваная прапанова, якую ТБМ і ТБШ атрымалі ад камісіі па адукацыі і культуры Вярхоўнага Савета: прадстаўнікам гэтых арганізацый 24 кастрычніка сустрэцца з прадстаўнікамі камісіі дзеля ўзаемнага азнаямлення з пазіцыямі няўрадавых арганізацый і камісіі Вярхоўнага Савета ў пытаннях нацыянальнай адукацыі. Удзельнікамі нарады быў складзены спіс удзельнікаў сустрэчы і іх боку. У яго ўвайшлі Л.Дзіцэвіч, В.Кузьміч, І.Лапіцкая, В.Ярашэнка, Л.Баршчэўскі, В.Вячорка, А.Лозка, В.Палсцюк, Г.Пятроўскі, А.Рагуля, А.Сядзяка.

Апошнім пунктам стала зацвярджэнне рашэння аб арганізацыі акцыі збору подпісаў у абарону беларускамоўнай вышэйшай школы. Збор подпісаў пад зваротам, тэкст якога быў прапанаваны выкладчыцай Універсітэта радыёэлектронікі і інфарматыкі Л.Шломай, будзе працягвацца да канца лістапада.

У дачыненні да сярэдняй школы вырашана правесці аналіз новых навучальных планаў, разлічаных на 12-гадовы цыкл сярэдняй адукацыі.

Каму належыць увага?

24 кастрычніка, напярэдадні прызначанай раней сустрэчы ў Вярхоўным Савеце, намеснік старшыні камісіі Вярхоўнага Савета па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны Іван Свірыд раптоўна прапанаваў прадстаўнікам ТБМ і ТБШ перанесці іх спатканне з сябрамі камісіі і дэпутатамі Вярхоўнага Савета на неакрэслены тэрмін.

Адмова ўрадавых чыноўнікаў і дэпутатаў ад удзелу ў сустрэчы была патлумачаная ўдзелам тых у рабочай сустрэчы з дэпутатамі Дзяржаўнай Думы Расіі.

У.П.

Першыя ўрокі Нацыянальнага кангрэса

(Заканчэнне. Пачатак на с.1.)

дзе сабралася столькі моў і веравызнанняў, як трэба сябраваць з вялікімі і меншымі суседзямі.

Мы ведаем і самі, каго нам і як ды завошта трэба паважаць і любіць на поўначы і поўдні, на захадзе і на ўсходзе, перад нікім не стоячы ў агіднай позе беднага, прыгорбленага сваячка, з ліслівым выскалам манкурта, гатовага за сачавічнае пойла на любое ахвярнае слугаванне.

Нам трэба вольная, мірная, нейтральная, дэмакратычная Беларусь. Права на гэта яна заслужыла сваімі пакутамі, сваёю гераічнай барацьбой з нацызмам, сваёю верай у чалавечую справядлівасць. Нам трэба раўнапраўная дружба з усімі народамі, мы любім і ўмеем дружыць. Мы хочам быць не лішнімі, не смешнымі, не жалю, а то і пагарды вартымі ў прагрэсіўнай сям'і чалавецтва, мы хочам, каб нас паважалі, каб з намі лічыліся.

Грубай, нахабнай сіле сваёй і чужой рэакцыі, шавіністычнай ды прафашысцкай дэмагогіі, як бы шматвопытныя ды дылетанцкашустрыя вяршыцелі пад любое святкаванне ні перабельвалі свае хаты-палаты, як бы слінява ні абдымаліся ў патайных нячыстых задумах ды намаганнях, трэба і неабходна бескампрамісна супрацьпаставіць нашу цярплівую беларускую мужнасць, абавязкова спалучаную з абачлівай мудрасцю — на сёння, на заўтра і назаўсёды. Трэба не проста пагаманіць, паахкаць, пакрычаць, сабраўшыся, а сур'ёзна, дзелавіта параіцца, актыўна і разумна вырашыць, што і як трэба рабіць.

А прыгадаўшы, як гэта нашы бацькі, дзяды і прадзеды шанавалі шчырую, справядлівую, святую працу, давайце самі сабе і ўсім добрым людзям, і ў гэтай, на жаль, не надта прасторнай зале, і за сценамі яе, бліжэй і найдалей, па-людску, па-мазольнаму паўторым народнае:

Памагай Бог!

На здымку: Шэсце па вуліцы Янкі Купалы. У цэнтры — нацыянальны беларускі сцяг.

Генадзь КАРПЕНКА,
намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета

— Як вядома, напружанне ў грамадстве, процістаянне ў ім палярных сіл дасягнула апагею. Заўтра Прэзідэнт Лукашэнка збірае свой “Усебеларускі сход”. У такой сітуацыі, якую ролю і значэнне Вы адводзіце кангрэсу?

— Скліканне Нацыянальнага кангрэса, безумоўна, сведчыць аб кансалідацыі розных палітычных рухаў на Беларусі, аб кансалідацыі асабістых поглядаў асобных палітыкаў, аб кансалідацыі ўсёй працы дэмакратаў перад рэферэндумам. Хачу сказаць, што вялікая работа ўжо зроблена. Рэзалюцыя кангрэса — гэта ўжо напрацаваная наша дарога.

— Якім, на Вашу думку, будзе рэзананс ад кангрэса? Ці здолее ён паўплываць на далейшыя падзеі?

— Ведаеце, дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі зробяць усё, каб гэтага кангрэса як бы і не было. Інакш кажучы, будуць яго ўсяляк замоўчваць. І ўсё ж гэта падзея будзе паўсюль абмяркоўвацца, паколькі прысутныя тут дэлегаты з усёй рэспублікі раз'едуцца па родных мясцінах і, безумоўна, давядуць да свядомасці грамадзян, што ў Беларусі ёсць сіла, якая змагаецца супраць праекта Канстытуцыі, які выносіць на рэферэндум Прэзідэнт Лукашэнка.

— Перад тым, як увайсці ў “вялікую палітыку”, яшчэ на пасадзе мэра горада Маладзечна, Вы набылі вядомасць культурнага і грамадскага дзеяча. Усе памятаюць выдатныя маладзечанскія фестывалі, якія развівалі нацыянальную культуру, абуджалі ў жыхароў рэспублікі нацыянальную самасвядомасць. А калі Вы самі адчулі сябе свядомым беларусам, адказным за лёс народа і за лёс беларускай дэмакратыі?

— Я мяркую, што такой вяхой у маім жыцці стаў 1991 год, калі наша краіна атрымала з рук лёсу незалежнасць і давялося думаць, якім шляхам ёй ісці далей. Для Беларусі, якая ляжыць на скрыжаванні Усходу і Захаду з характэрнай для гэтага рэгіёна свету раскладкай палітычных сіл і інтарэсаў людзей розных нацыянальнасцяў, чаго нельга скідваць з рахунку, пытанне зусім не простае. Трэба было вызначыць нацыянальную ідэю. Ведаеце, асабіста для мяне самым галоўным было тое, каб даносіць гэту ідэю да людзей не пад нейкім націскам, а паступова. Для таго ёсць многа спосабаў. Механізм данясення нацыянальнай ідэі праз культуру — тэатральную, эстрадную і нават праз культуру беларускага бізнесу, самы надзейны. Да гэтага трэба дадаць ролю гісторыі, нашай памяці пра мінуўшчыну, якую мы вярталі, напрыклад, аднаўляючы старыя назвы вуліц горада.

— Цяпер поле Вашай дзейнасці на ніве беларускай культуры як бы пашырылася?

— Я не сказаў бы, што сёння, калі я працую ў парламенце, у мяне больш магчымасцяў зрабіць нешта добрае для нашай культуры, чым было іх раней. Я хачу сказаць, што да дзевяноста чацвёртага года на Беларусі не было супрацьстаяння нацыянальнай культуры. Яно пачалося з абраннем на пост Прэзідэнта Лукашэнкі. Тыя сілы, якія сёння вядуць у рэспубліцы культуру, у тым ліку і памочнікі Прэзідэнта,— гэта людзі, якія ніколі з культурай не сутыкаліся — не толькі з беларускай, але з культурай наогул. Яны нядаўна знялі шынялі, пагоны палкоўнікаў і думаюць, што палкай, правакацыямі яны ўваб'юць у наша грамадства іншую культуру. Не, не ўваб'юць яе! Скора гэта палка, вобразна кажучы, пройдзе і па іх уласнай спіне — я ў гэтым не сумняваюся. Так што, вяртаючыся да вашага пытання, я не сказаў бы, што сёння стала лепей і магчымасцяў развіваць культуру ў мяне стала болей. Не! Адразаюцца ўсялякія магчымасці. А калі ўзважыць тое, што я мог рабіць раней, і тое, што я раблю сёння, то стане бачна, што я больш сілы аддаю, на жаль, на супрацьстаянне.

— Як, на Вашу думку, будуць развівацца падзеі пасля рэферэндуму?

— Не сумняваюся, што вынікі рэферэндуму для нашага Прэзідэнта будуць адмоўныя — пры ўмове, калі людзі яго правядзенне возьмуць пад свой кантроль і будзе выключана ўсякая фальсіфікацыя. А што нас чакае? Народная мудрасць кажа: “Як пасцелешся, так і выспішся”.

— Што б Вы пажадалі чытачам?

— Я б хацеў, каб чытачы вашай газеты, як і любой іншай, задумаліся над сваім лёсам, лёсам сваіх дзяцей і ўнукаў, над лёсам дзяржавы ўрэшце рэшт, калі пойдуць на рэферэндум. Задумайцеся яшчэ раз, людзі!

Радзім ГАРЭЦКІ,
акадэмік

— Радзім Гаўрылавіч, якіх вынікаў чакаеце ад кангрэса?

— Цяжкое пытанне. Ну, па-першае, мне здаецца, што вельмі важна зараз нашай дэмакратычнай плыні аб'яднацца і выказаць свой погляд на сітуацыю ў краіне, якая мне ўяўляецца катастрафічнай. Бо калі адбудзецца рэферэндум і людзі падтрымаюць праект Канстытуцыі Прэзідэнта, то тым самым яны прагаласуюць за дыктатуру.

— А па-другое?

— Па-другое, Нацыянальны кангрэс дапаможа давесці да розуму многіх людзей слова праўды. Людзі чуюць радыё, глядзяць тэлевізар, чытаюць газеты, адкуль хлусня ідзе значная. І тут на ўдзельнікаў кангрэса прыпадае асветніцкая місія: ісці ў народ і растлумачваць яму сапраўдны стан рэчаў. Я думаю, што разумныя людзі ў нас яшчэ не перавяліся. Пабачце, колькі іх на кангрэсе і як яны прыслухоўваюцца да таго, што тут гаворыцца. Ідуць людзі і з Салігорска, і з іншых мясцін. Праўда, па дарозе іх затрымліваюць, арыштоўваюць. Ад кангрэса павінен пайсці добры розгалас.

— Ваш прагноз адносна вынікаў будучага рэферэндуму?

— Яго вынікі цяжка спрагназаваць. На жаль, многія людзі па розных прычынах падтрымаюць сваімі галасамі пазіцыю Прэзідэнта, што можа прывесці да канстытуцыйнага перавароту. І ўсё ж, паколькі развіццё грамадства ідзе хвалямі, за спадам назіраецца ўздым, то я спадзяюся, што і мы ўздымемся з гэтай ямы, у якой зараз сядзім, і пераможам наступ рэакцыі, гэту страшэнную антыбеларушчыну, і выйдзем на шлях пабудовы беларускай дзяржавы еўрапейскага тыпу.

Мікалай КРУКОЎСКІ,
доктар філасофскіх навук, прафесар

— Мікалай Ігнатавіч, якіх вынікаў Вы чакаеце ад кангрэса? І якія, на Вашу думку, яго першыя ўрокі?

— Наконт таго, каб што-небудзь істотна змянілася пасля гэтай падзеі, гаварыць не даводзіцца — занадта няроўныя сілы. І ўсё ж гэты кангрэс — крок па-свойму значны і рашучы. І рэакцыя на яго ў Прэзідэнта адпаведная, аб чым і далажыў Юрый Захаранка на пачатку сходу. Добра, што сабралася шмат людзей розных палітычных накірункаў і адчуваецца іх поўнае адзінства. Перад рэальнай пагрозай мы становімся цывілізаванымі палітыкамі, што таксама дае нейкія надзеі на будучае. Справа ў тым, што асноўная наша праблема — гэта процістаянне людзей, адны з якіх стаяць за мінулае (камуністы, па сутнасці), а другія — за будучае (дэмакраты). Лукашэнка, які нейкім выпадковым, хоць і сукаватым паленам трапіў у нашы калёсы,— ён выпадзе, і мы зноў будзем стаяць адны супраць другіх. Аднак пасля сумеснай барацьбы супраць дыктатуры мы будзем прытрымлівацца больш высокай палітычнай культуры ў сваім супрацьстаянні, як гэта робіцца ў Амерыцы або ў Заходняй Еўропе. Бо калі народ галасуе на карысць тых і другіх, то гэта якраз вельмі нармальна, якраз тое, што мы маем на Захадзе. Мяне, напрыклад, вельмі здзіўляе сваёй манерай весці палітычныя дэбаты старшыня Канстытуцыйнага суда камуніст Ціхіня. Так што ў гэтым плане кангрэс мае важнае значэнне.

— Што б Вы яшчэ хацелі сказаць?

— Хачу адзначыць яшчэ адзін важны момант у пазіцыі кангрэса. Справа не толькі ў тым, што Прэзідэнт Лукашэнка груба парушае дзеючую Канстытуцыю і імкнецца засяродзіць у сваіх руках усю ўладу. Я асабіста яму б гэта дараваў, калі б яго памкненні і ўчынкі былі накіраваныя на дабро Беларусі —хоць бы так, як накіроўваў іх на Польшчу Юзаф Пілсудскі. Наша гісторыя на такім рубяжы стаіць, што дэмакратыя павінна быць моцнай. Памятаеце, як вецер гісторыі здзьмухнуў з палітычнай сцэны слабака — дэмакрата Керэнскага? Галоўная небяспека Прэзідэнта Лукашэнкі для нашай дзяржавы заключаецца ў тым, ***што ён сваю ўладу скіроўвае на тое***, каб фармальна легітымным шляхам здаць Беларусь у жалезныя, а цяпер, пасля Чачні, і ў крывавыя абдымкі Расійскай імперыі. Гэта ён не вельмі і хавае, а пра яго расійскіх субяседнікаў і гаварыць няма чаго. Я мяркую, што захаванне незалежнасці павінна цікавіць не толькі дэмакратаў і нацыянал-дэмакратаў, але і камуністаў, таму што яны таксама павінны разумець: дзяржаўная незалежнасць і нацыянальная свабода — гэта аснова, перадумова ўсяго. Выступленне Ніла Гілевіча на кангрэсе завастрыла гэта пытанне і сканцэнтравала ўсе паасобныя высілкі ў адно, накіраваўшы іх, якраз як акумулятыўны снарад, туды, куды трэба.

— Выходзіць, што сумесная барацьба камуністаў і дэмакратаў супраць існуючага рэжыму дабратворна ўплывае на іх уласныя ўзаемаадносіны.

— “Нет худа без добра”,— кажа расійская прымаўка. Сапраўды, мы зараз усе згуртаваліся і праходзім палітычную школу і калі Бог дасць, што вецер перамен зробіць так, што мы, дэмакраты, застанёмся з камуністамі на Беларусі сам-насам, то ўжо і дзейнічаць будзем інакш: будзем працаваць разам, прыкладам, так, як дэмакраты і рэспубліканцы ў Амерыцы, або торы і вігі ў Англіі. Вось такія першыя ўрокі кангрэса, а не толькі ўражанні.

Матэрыял падрыхтавала Ірына КРЭНЬ.
Фота У.Кармілкіна.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ,
экс-спікер парламента, дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь

— Станіслаў Станіслававіч, якімі Вам бачацца роля і значэнне Нацыянальнага кангрэса?

— Ведаеце, я хацеў бы, каб значэнне гэтай падзеі для гісторыі Беларусі было мінімальным. Справа ў тым, што яна фактычна накіравана на іншую падзею, якая, ёсць падставы лічыць, будзе незаконнай.

— Вы маеце на ўвазе будучы рэферэндум?

— Не, я маю на ўвазе так званы Усебеларускі народны сход. Таму што там усё стандартызавана, там па савецкім мінулым узоры зроблена абранне дэлегатаў і ўсе яны будуць гаварыць адно і тое ж: наш Прэзідэнт разумны, скажуць яны, а ў нас усё дрэнна таму, што яму, народнаму абранніку, не хапае ўлады. Калі я слухаю радыё (а ў нас усе сродкі масавай інфармацыі ў адных руках), то проста дзіўлюся, адкуль у нас бяруцца такія настаўнікі, якія выказваюць Прэзідэнту ўдзячнасць за падараваныя 500 тыс. рублёў такім чынам: “Я не ведаю, што прапануе Прэзідэнт, але я яго падтрымліваю.” Я разумею жабрацкі стан нашых настаўнікаў, але не разумею, чаму яны трацяць праз гэта чалавечую годнасць. Дый не Прэзідэнт ім даў гэтыя грошы, а тыя людзі, што побач з імі, з таго падатку, які яны плацяць. Грашовая падачка людзям — спецыяльны ход, і такіх хадоў вельмі многа. Як вы ведаеце, савецкі час выхоўваў правакатараў тыпу Замяталіна ды Антановіча, якія на такіх штучках спецыялізаваліся і за кошт гэтага жылі.

— І ўсё ж, чаго мы тут усе сабраліся? Што хочам выказаць і каму?

— Мне здаецца, сама назва кангрэса: “У абарону Канстытуцыі — супраць дыктатуры” дае адказ на ваша пытанне. Мы сабраліся дзеля таго, каб абараніць нашу дэмакратычную Канстытуцыю. Я не ў захапленні ад усіх яе палажэнняў, але калі сёння Польшча можа жыць па Канстытуцыі 1964 года і тым не меней усталёўваць у сябе дэмакратыю, развіваць законы і права, то мы таксама можам жыць па Канстытуцыі 1994 года, значна больш дэмакратычнай і дасканалай, чым польская. Кангрэс сёння можа зрабіць адно: ён можа выказаць сваю думку — у гэтым яго роля і значэнне.

— Вы маеце намер узяць слова?

— Я не буду выступаць, я хачу паслухаць. Раблю гэта знарок, таму што ў нас многа маладых, прагрэсіўных сіл у палітыцы і многа маладых сумленных дэпутатаў. І трэба, каб усе бачылі, што такія людзі ў нас ёсць.

— Скажыце, а аб'яднанне ў Вярхоўным Савеце розных палітычных сіл, якія выступаюць супраць парушэнняў Канстытуцыі і дыктатуры — яно моцнае, даўгавечнае?

— Яно хутчэй часовае, таму што такога тыпу аб'яднанні супраць беззаконня, супраць алагізмаў і, я б сказаў, супраць палітычнага маразму ў цывілізаваных краінах непатрэбнае. Мы ўсталёўваем вельмі просты падыход: кожны павінен шанаваць закон і ўсе павінны працаваць па законе. Больш нічога нас не аб'ядноўвае, але гэта аб'ядноўвае вельмі моцна. А палітычныя платформы, вы маеце рацыю, у нас розныя.

— Ці заўважаеце Вы зрухі ў светапоглядзе тых людзей, якія працуюць разам з Вамі ў Вярхоўным Савеце?

— Зразумела, што яны ў іх ёсць. Калі на пачатку сваёй дзейнасці новаабраны парламент быў амаль цалкам прапрэзідэнцкім, працэнтаў 70 дэпутатаў Прэзідэнта падтрымлівалі, то сёння гэты парламент ужо пераадолеў дванаццаць прэзідэнцкіх “вета” і па шэрагу пытанняў у сваёй большасці ідзе за здаровым сэнсам, за законам, за Канстытуцыяй.

— У мінулы раз Вы мне гаварылі, што наша выдатная моладзь не паддасца працэсу дэнацыяналізацыі і будзе будаваць незалежную дэмакратычную Беларусь. А што скажаце сёння? Каму адводзіце першую ролю ў гісторыі?

— Ведаеце, першую ролю я адводжу розуму, а другую —зноў жа нашай моладзі, на якую вельмі спадзяюся. Калі тры гады назад у нас было цяжка знайсці маладога чалавека, які арыентаваўся б на рынкавую эканоміку, то сёння можна праводзіць конкурс такіх людзей. Я падпісваюся пад той заявай наконт моладзі, якую зрабіў вам раней, але лічу, што маладая ініцыятыва павінна спалучацца з мудрасцю старэйшых. А старэйшыя павінны стаць не накіроўваючай сілай, а дарадчай, што ў нашым парламенце мы бачым сёння.

На здымку: Мітынг на плошчы Парыжскай камуны. На першым плане — **Павел Знавец, Мечыслаў Грыб, Ірына Скрыпка, Анатоль Майсеня.**

Уражанні

Паклонімся святому валуну

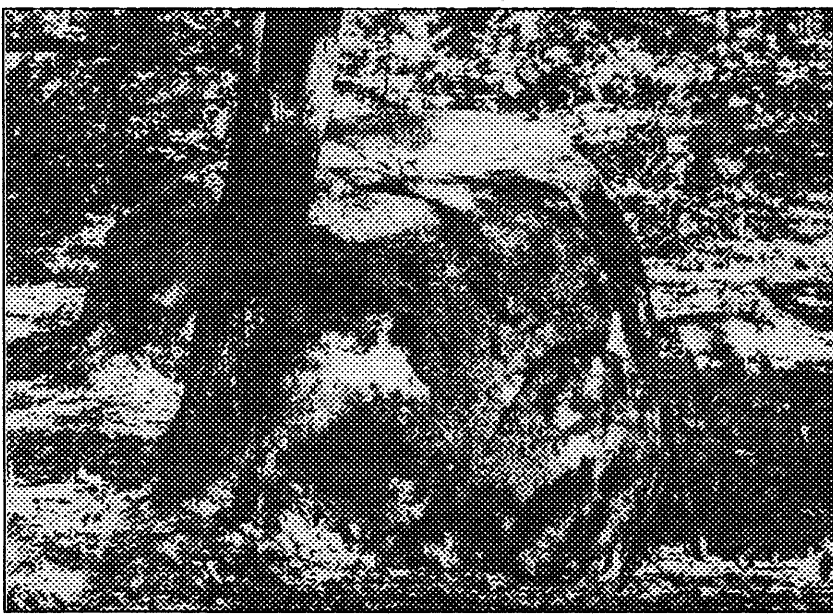

Мы ехалі ў Добры Бор — вёску, што ў Падгорнаўскім сельсавеце Баранавіцкага раёна. У экспедыцыю ўвайшлі дырэктар Баранавіцкага краязнаўчага музея Станіслаў Шчарбакоў, навуковы супрацоўнік музея Ірына Сайко, мастак-рэстаўратар гэтай жа ўстановы Віктар Шчарбакоў, фотамастак-аматар Васіль Майсюк, а вёз нас вадзіцель Віктар Велікович. Да ўсіх нас дайшлі спачатку чуткі, потым публікацыі ў друку і ўрэшце рэшт паведамленне акадэміка Санкт-Пецярбургскай акадэміі мастацтваў, доктара геолага-мінералагічных навук Эрнста Аркадзьевіча Ляўкова аднаму з нас, што дзесьці каля вёскі Добры Бор ляжыць валун, якому і ў наш час носяць ахвяры, просячы пазбавіць ад хвароб. Аўтар унікальнай кнігі пра камяні "Маўклівыя сведкі мінуўшчыны" (Менск, "Навука і тэхніка", 1992) раіў нам з'ездзіць і абследаваць той рэдкі камень. Мы сабраліся і паехалі туды, дзе паміж паселішчамі Падгорнае і Добры Бор ляжыць легендарны Камень асілка ці Асілкавы камень. Пра яго ходзіць паданне, што калісьці праходзіў па гэтых мясцінах асілак (волат). Ён прылёг ва ўрочышчы Маргач каля каменя і моцна заснуў. А ў гэты час на захопніцкі вяжж у Добры Бор кіраваўся атрад татарскіх вершнікаў. Убачылі чужынцы асілка і, вырашыўшы ўзяць яго ў палон, накінуліся на соннага. Доўга адбіваўся ён ад крымчакоў, але ўжо адчуваў, што нестае сілы, каб адбіцца і выратавацца. Раптам у валтузні бойкі ён адной нагой стаў на камень. У адзін момант удзесцярылася яго моц, ён адолеў і пабіў усіх крымчакоў. Расказаў волат людзям пра цудадзейны камень. І з тае пары пачалі прыходзіць да яго жыхары з далёкіх і блізкіх месцаў, каб набрацца ў каменя сілы і моцы, каб была ўрадлівая глеба і высокія ўраджаі, каб хворыя вылечваліся і здаравелі, каб маладзіцы нараджалі асілкаў, а калі хлопец збіраўся ў войска, дык ён перад тым хадзіў да гэтага каменя і тады ўжо ў збройным страі нічога не баяўся і з ворагамі сваёй зямлі змагаўся ўпарта і мужна.

Кажуць, што да Каменя асілка ў свой час прыходзіў вяяр і паэт з XVI стагоддзя Андрэй Рымша, які пакінуў нам мудрыя словы: "Подавайте же потомъкам, што маете з предъков!"

У сваёй кнізе Эрнст Ляўкоў піша: "Следавікі — гэта і адна з формаў культу продкаў, які захаваўся да пачатку нашага стагоддзя. За доўгае жыццё ледавіковым валунам даводзілася выконваць розныя функцыі. Шмат якія камяні з выявай следу ў старажытнасці шанаваліся як святыя язычніцкія боствы, а пасля прыняцця хрысціянства сталі сімваламі новай рэлігіі. Водгукам былога абагаўлення з'яўляюцца шматлікія паданні, выкарыстанне вады са слядочкаў у лекавых мэтах (святая, гаючая вада), сучасныя ахвяраванні".

Па дарозе да Добрага Бору ў вёсцы Падгорная мы загаварылі пра камень, які нас цікавіў, з Верай Аляксандраўнай Жмайдзяк. Яна распавяла нам, як яе, малую, маці вадзіла да святога каменя. А другая жанчына (на жаль, не назвалася) расказала, што яна ў 8 гадкоў моцна захварэла жыватом і што бацькі пасадзілі яе на воз, завезлі і паднеслі да каменя на Маргачах. Яна выпіла гаючай вадзіцы са слядочка Асілка і ўжо на вячэру прыйшла здаровенькая...

Уразілі нас і словы старой кабеты пра тое, што калі ў яе была карова, яна вадзіла яе да Каменя асілка, каб нараджаліся здаровыя цяляты, каб яна давала смачнае і тлустае малако... Такіх аповядаў пра цуды, звязаныя са Святым (Асілкавым) каменем, мы наслухаліся ад тамтэйшых жыхароў шмат.

Валун-следавік, ці як яшчэ гавораць, камлыга-следавік, што ва ўрочышчы Маргач пад Добрым Борам, мае на паверхні зямлі адносна невялікія памеры: даўжыня 180 сантыметраў, шырыня да 150 сантыметраў, вышыня каля 80 сантыметраў, а наколькі ён урос у зямлю, цяжка сказаць.

Мясцовыя жыхары глыбока вераць у чароўную моц свайго валуна-следавіка. Столькі рознакаляровых стужак упрыгожвае месца вакол Святога (Асілкавага) каменя! Нам прызнаваліся, што гэта іх удзячнасць яму за тое, што ён дапамагае людзям, вылечвае хваробы і г.д. Людзі спецыяльна падвязвалі рознакаляровую тканіну, каб камень не забываў іх род і шанаваў іх нашчадкаў, якія яшчэ прыйдуць на сустрэчу з ім...

Для нас было цікава і загадкава, што мясцовыя жыхары і з Добрага Бору, і з вёскі Падгорнай з вялікім задавальненнем расказвалі нам пра свой Святы (Асілкавы) камень, пра яго цудадзейную сілу, яго дзівосы. Але... ніхто з іх не спяшаўся павесці нас да валуна-следавіка.

Аднак знайшліся ахвотнікі — праўлялі нас да Святога ((Асілкавага) каменя вельмі паважаныя, аўтарытэтныя і душэўныя людзі з вёскі Добры Бор Іван Дзмітравіч Маляўка і Аляксандр Іванавіч Вайшэвіч. Мы ўбачылі яго абрысы на самым высокім месцы ва ўрочышчы Маргач. Ён сёння, мабыць, адзіны з тых, якія захаваліся з далёкіх старадаўніх часоў у нашых мясцінах. Дарэчы, на ўсю Берасцейскую вобласць помнікам прыроды Беларусі аб'яўлены толькі валун пад назвай Філарэтаў камень, які знаходзіцца ва ўрочышчы Кут каля вёскі Карчова. Гэты Вялікі — ёсць у яго і такое найменне — камень добра вядомы, таму пра яго няма патрэбы пісаць. А свой камень добрабарчане да апошняга часу ахоўвалі ад усялякай славы. Гэта быў толькі іх культавы валун, і яны ім не хацелі ні з кім дзяліцца... Але і яго трэба неадкладна ўзяць пад ахову дзяржавы, і добра было б пракласці да яго турысцкі маршрут. Гэтыя высілкі, відаць, павінны ўзяць на сябе раённыя ўлады і Падгорнаўскі сельсавет, прычым не адкладваючы ў доўгую скрыню.

...Усіх нас павёў Вайшэвіч да гарадзішча першабытных людзей, а потым пачаў расказваць і пра стаянку былых першапасяленцаў. Не выпадкова вёска Добры Бор унесена амаль ва ўсе энцыклапедыі Беларусі. Па багацці знаходак гарадзішча і стаянка першабытных людзей вылучаюцца ва ўсёй нашай краіне. Археалагічная стаянка тут мае ўсе вызначэнні нёманскай культуры. Тут выяўлены 12 агнішчаў, 5 ямаў, тры з якіх, магчыма,— паўзямлянкі. Знойдзеныя абломкі ляпных вострадонных і пласкадонных гаршкоў, крамянёвая зброя і прылады працы (лістападобныя наканечнікі коп'яў, нажы з гарбатай спінкай і інш.), шліфаваныя сякеры з адтулінамі. Непадалёку ад вёскі выяўленыя таксама сляды мезалітычнага паселішча, стаянкі неаліту і бронзавага веку (Беларусь: энцыклапедычны даведнік, 1995). Зараз у гэтых мясцінах раскопкі працягваюцца і фінансуюцца Баранавіцкім краязнаўчым музеем.

Калі паглядзець на час з'яўлення першабытных людзей у Добрым Боры, дык выходзіць, што Святому (Асілкаваму) каменю болей за 5 тысячагоддзяў — калі яго абчасалі і выбілі на ім след чалавечай волатаўскай ступні і прыступкі на ім. Дык чаму не прыняць меркаванне, што знакі ступні чалавека, высечаныя на камянях,— гэта праяўленне старажытнага культу антрапаморфнага сонечнага Бога, што ідзе па Сусвеце, прыносіць святло і дорыць урадлівасць.

І з гэтым немагчыма не пагадзіцца, як і з тым, што напісана ў "Эклізіясце": "Час раскідваць камяні, час збіраць камяні". І добра, што настаў час збіраць велічныя каштоўнасці — спадчыну нашых продкаў. Пракладзём жа да Святога (Асілкавага) каменя, што ў Добрым Боры, свой шлях — дабрыні, святла, прыгажосці, боскай любові да культуры сваіх продкаў...

Міхась МАЛІНОЎСКІ,
правадзейны член
Геаграфічнага таварыства,
Раіса СУШКО,
супрацоўніца газеты "Наш край".
Фота Васіля МАЙСЮКА.

"Пагоня": беларуская газета для ўсіх

Мікола Маркевіч нарадзіўся ў 1962 годзе на Гомельшчыне. Вышэйшую адукацыю атрымаў у Калінінградскім універсітэце. Працаваў у газетах "Народная газета", "Гродзенская газета". З 1992 года і дагэтуль ён — нязменны галоўны рэдактар "Пагоні".

Нядаўна ў сталіцы адбылася нарада рэдактараў і выдаўцоў прыватных газет, адным з удзельнікаў якой стаў сп. Маркевіч. Там і адбылася яго гутарка з карэспандэнтам "Нашага слова".

— Як была створаная кіраваная Вамі газета?

— Каля шасці гадоў таму людзі з беларускага асяроддзя Гародні спрабавалі перавесці выданне "Гродненской правды" — адзінай у той час мясцовай газеты — на беларускую мову. Паспеху гэтыя спробы не мелі, і тады з лёгкай рукі пісьменніка Аляксея Карпюка ўзнікла ідэя стварэння ў Гародні — горадзе, вядомым сваімі беларускімі традыцыямі,— новай, беларускамоўнай газеты. Пераадолеўшы ўсе перашкоды, група энтузіястаў ажыццявіла гэтую задумку. Новая газета была створаная. 25 сакавіка 1992 года выйшаў з друку яе першы пробны нумар, прымеркаваны да Дня абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі. Так пачалася "Пагоня".

— Мова новай газеты адлюстроўвала пазіцыю яе заснавальнікаў?

— Так. Адпачатку быў узяты курс на тое, што "Пагоня" — звычайнае, не заангажаванае палітычна ці сацыяльна выданне, што гэта — не сродак прапаганды нейкіх ідэяў, а тавар на рынку друку. Мы хацелі, каб гэты тавар імкнуліся набыць не выключна рупліўцы беларушчыны, а ўсе, хто, разумеючы нашую мову, хочуць атрымліваць дакладныя звесткі з усіх сфер жыцця нашага рэгіёна і краю. Мы не жадалі прапагандай мовы апраўдваць магчымую слабасць зместу, уважаючы: добрую газету будуць купляць усе, незалежна ад таго, якой моваю яны гавораць.

— Гэта значыць, што і назва газеты — не даніна часу адраджэнства, у які тая стваралася?

— Назва і пячатка нашага выдання былі зацверджаныя яшчэ да таго, як была прынятая Дэкларацыя незалежнасці. Бо ідэя стварэння газеты, яе канцэпцыя і назва былі сфармуляваныя ў канцы 1990 года. Да ўздыму адраджэнскай хвалі і паўсюднага карыстання сімволікай незалежнай дзяржавы тады было даволі далёка.

Назва газеты паходзіць не ад Пагоні — дзяржаўнага герба. Абіраючы яе, мы карысталіся іншай традыцыяй, якая ўжо склалася ў Беларусі,— пазычання назваў выданняў, блізкіх зместам, якія існавалі раней.

У 20-х гадах у Коўне Беларускім аддзелам міністэрства замежных справаў Летувы выдавалася газета з такой назвай. У 1944 годзе газета "Пагоня" выходзіла ў Баранавічах. Ведаючы пра змест і скіраванасць гэтых выданняў, мы палічылі, што створаная намі газета можа абгрунтавана лічыцца спадкаемцам прысутных ім традыцыяў прафесіяналізму і адданасці беларускай справе.

— "Пагоня" была заснаваная як прыватнае выданне?

— Яе заснавальнікамі былі не прыватныя асобы, а культурніцка-асветніцкі фонд "Бацькаўшчына", створаны спецыяльна дзеля фінансавання новай газеты. Напачатку мы разлічвалі, што ён стане свайго роду грашовым мехам, у які пачнуць сплываіца грошы ад фундатараў — зацікаўленых асобаў і арганізацыяў. Але з часам высветлілася, што гэткі шлях аказаўся не самым лёгкім, таму што прыплыву грошай у калькасці, дастатковай для выдання газеты, мы не атрымалі. Таму наш фонд пачаў займацца камерцыйнай дзейнасцю. Гэта дало сродкі на выданне "Пагоні".

— Ці спраўдзіліся Вашыя спадзяванні стварыць цікавую ўсім беларускамоўную газету?

— Нягледзячы на мала спрыяльныя, асабліва ў апошнія два гады, умовы, наклад газеты стала расце. Мы пачыналі з тысячы асобнікаў, а гэтым летам мелі чатырнаццаць з паловаю тысячаў. Цяпер наклад зменшыўся на тры з паловаю тысячы, але зроблена гэта было не з прычыны падзення нашай папулярнасці. Мы маглі б друкаваць і прадаваць болей, тым больш, што "Пагоня" практычна не спісваецца, яна рэалізуецца цалкам. Але ў сённяшніх эканамічных умовах выданне газеты — стратная справа. На кожным асобніку мы губляем каля пяцісот рублёў. Таму скарачэнне накладу — гэта толькі спосаб зменшыць выдаткі, каб дажыць да лепшых часоў.

— Чым тлумачыцца Вашая канцэпцыя беларускай газеты менавіта як сродку інфармацыі, а не агітацыі? Бо ці мала людзей у час, калі ўціск на беларушчыну ўзмацняецца лічыць патрэбным якраз апошняе...

— Можна заклікаць іншых не смеціць на вуліцах, а можна ўзяць мятлу і падмесці вакол свайго дома. Калі мы будзем прапануваць чытачам агітацыю замест інфармацыі, мы прайграем. Бо сёння ў Гародні існуюць пяць мясцовых газет, якія спаборнічаюць за чытацкую ўвагу, і не кожны гараджанін сёння можа сабе дазволіць набываць некалькі выданняў. У гэтых умовах мы, карыстаючыся беларускай моваю, мусім захаваць сваё месца, адпаведнае канцэпцыі газеты і яе назве.

Да таго ж, ужо сама назва "Пагоня" выклікае пэўныя гістарычныя асацыяцыі. І сапраўды, газета друкуе даволі шмат публікацый з гісторыі Беларусі і асабліва — нашага рэгіёна, з гісторыі палітычных партыяў Заходняй Беларусі. Крытэрыі іх адбору — аўтэнтычнасць і навізна. Мы знаёмім чытачоў з падзеямі часоў Першай і Другой сусветных войнаў, спрабуем запоўніць так званыя "белыя плямы" нашай гісторыі. Мы падаём інфармацыю аб падзеях мінулага з беларускага пункту гледжання, імкнёмся пазбавіць людзей уяўленняў, убітых ім у галаву савецкім рэжымам, пра тое, што нашая гісторыя пачалася ў 1917 годзе.

Але найперш нашая газета з'яўляецца інфармацыйным бюлетэнем, які паведамляе чытачам аб падзеях учарашняга і сённяшняга дня ды імкнецца папярэдзіць аб падзеях дня заўтрашняга. Апошнім часам мы зрабілі яшчэ некалькі крокаў да таго, каб нават палітычна незаангажаваны чытач прызнаў "Пагоню" сваёй газетай. Мы ствараем адзіны вобраз жыцця горада, рэгіёна, краіны. Мы паведамляем аб падзеях і даём ім каментары, мы імкнёмся наблізіцца да жыцця горада, падымаючы на старонках тэмы сацыяльна значныя, цікавыя вялікай колькасці людзей. Мы рэалісты і таму пішам не толькі пра лёс мовы, народа і дзяржавы, але і аб тым, як у нашым горадзе пякуць хлеб, у якіх умовах нараджаюцца гарадзенскія дзеці, чаго не хапае ў гарадзенскіх аптэках, і аб тым, што робяць чыноўнікі гарадской адміністрацыі.

— "Пагоня" развівалася ў час, калі ўлады кіраваліся ідэямі нацыянальнага і дзяржаўнага адраджэння Беларусі. Ці не адбілася на стане выдання цяперашняе стаўленне ўрада да гэтых пытанняў?

— На змест "Пагоні" гэтыя змены не паўплывалі, але на стаўленне да яе мясцовай адміністрацыі — значна. Сёння, калі чынавенства апанаванае сапраўдным псіхозам дэманстрацыі ўласнай лаяльнасці, калі службоўцы баяцца прымаць самастойныя рашэнні, нам — недзяржаўнаму выданню — стала цяжэй здабываць інфармацыю. Акрамя таго, літаральна штотыдня ў газеце адбываюцца розныя праверкі. Нам замест сваіх прафесійных справаў даводзіцца займацца нейкімі непатрэбнымі тлумачэннямі.

Асабліва моцны ўціск мы адчуваем на працягу апошніх месяцаў. Рэдакцыя фактычна пазбаўленая памяшкання. Цяпер у газеце, можна сказаць, стала, на працягу двух месяцаў, хаця і з перапынкамі, працуюць людзі з абласной падатковай інспекцыі. Характар гэтай дзейнасці паказвае на тое, што яе прызначэнне — выкананне нечага загаду аб закрыцці газеты.

І, самае галоўнае, мы атрымалі позву ў суд — да нас выстаўленыя абсалютна беспадстаўныя прэтэнзіі аб распальванні міжнацыянальнай, сацыяльнай і расавай варожасці і нецярпімасці. Праўда, зроблена гэта без ніякіх удакладненняў ці прадстаўлення якіх-небудзь сведчанняў нашай супрацьпраўнай дзейнасці. Але я не ведаю, які вынік гэта будзе мець для выдання, бо ж апошнім часам справы ў судах разглядаюцца з улікам не параграфаў закона, а нечых негалосных загадаў. Магчыма, што вырак суда ў дачыненні да "Пагоні" будзе сфармуляваны не пад час працэсу ў судовай зале, а значна раней і ў іншым месцы. Аднак мы не губляем надзеі выйграць, бо з прававога пункту гледжання праўда на нашым баку.

— Апошняе пытанне, як заўсёды, аб перспектывах. Якой Вы бачыце будучыню "Пагоні"?

— Газета можа існаваць толькі тады, калі яна патрэбная людзям. Калі цяперашнія нашы чытачы проста прыйдуць на пошту і падпішуцца на "Пагоню", яны пакажуць, што газета, якая прадстаўляе погляд на падзеі беларусаў і Беларусі, не толькі мае права на жыццё, але запатрабаваная гэтым жыццём. Гэта значыць — газета будзе існаваць і надалей.

Распытваў У.ПАНАДА.

Слуцкае паўстанне 1920 г. у святле польскіх вайсковых матэрыялаў

Пасля пераможных бітваў пад Варшавай і над Нёманам бai перанесліся на беларускія землі. 11 кастрычніка 1920 г. аддзелы 4-й арміі Польшчы зноў занялі Слуцк і яго ваколіцы. Праз некалькі дзён, 18 кастрычніка, скончыліся апошнія бai польска-бальшавіцкага канфлікту. У той час лінія фронта праходзіла за 25 км на ўсход ад Слуцка.

Адпаведна мірным пагадненням паміж Польшчай і бальшавіцкай Расіяй, падпісаным у Рызе 12 кастрычніка, мяжа паміж дзвюма дзяржавамі мела праходзіць на захад ад Слуцка. Было ясна, што неўзабаве польскія сілы пакінуць Случчыну.

Час знаходжання на гэтым абшары польскіх аддзелаў імкнуліся выкарыстаць беларускія незалежніцкія партыі і арганізацыі. Галоўнай іх мэтаю было ўтварэнне палітычнага прадстаўніцтва беларускага народа, а таксама ўласных збройных сілаў. На працягу колькіх дзён такое прадстаўніцтва — Беларускі нацыянальны камітэт — было створана. На чале яго стаў Арсень Паўлюкевіч. У тым камітэце апынуліся пераважна тыя палітычныя групоўкі, якія рэалізацыю сваіх нацыянальных праграм звязвалі са шчыльным супрацоўніцтвам з Польшчай.

Кіраўніцтва польскай 4-й арміі, аддзелы якой знаходзіліся ў Слуцкім павеце, з вялікай зычлівасцю ставіліся да палітычных і вайсковых ініцыятываў мясцовых беларускіх дзеячаў. Выказам таго стала перадача на пачатку 1920 года Беларускаму нацыянальнаму камітэту цывільнай улады ў горадзе і павеце. У гмінах і вёсках былі створаны мясцовыя беларускія камітэты.

Чарговым поспехам беларускіх палітыкаў стала скліканне ў Слуцку 14-15 лістапада 1920 г. Беларускага з'езда Случчыны. У яго нарадах удзельнічала 197 дэлегатаў, прысланых мясцовымі камітэтамі, 10 прадстаўнікоў беларускіх грамадска-культурных арганізацый (з дарадчым голасам), прадстаўнікі генерала Станіслава Булак-Балаховіча, а таксама размешчанай у тым рэгіёне 11-й дывізіі пяхоты. Старшынём з'езда быў Васіль Русак, яго намеснікам — Уладзімір Пракулевіч. У час нарадаў адбываліся палітычныя спрэчкі паміж прыхільнікамі генерала Булак-Балаховіча і беларускімі эсэрамі. Першыя выказваліся за пабудову беларускай дзяржавы ў шчыльным супрацоўніцтве з Польшчай, другія прапаноўвалі шукаць дапамогі і падтрымкі ў летувіскіх уладаў. З'езд скончыўся кампрамісам: за афіцыйную ўладу была прызнаная Беларуская Найвышэйшая Рада. Яе прадстаўніком у Слуцкім павеце быў прызнаны Павел Жаўрыд. Мясцовае насельніцтва мела прадстаўляць абраная на з'ездзе Рада Случчыны на чале з У.Пракулевічам. У руках гэтай Рады знаходзілася ўся цывільная ўлада і справа арганізацый вайсковых фармацыяў.

Не падлягае сумлеву тое, што рэалізацыяй усіх іншых ідэяў, найперш нацыянальнай, было абумоўлена фармаванне ўласных збройных сілаў. Стварэнне беларускіх збройных сілаў на Случчыне Рада даверыла вайсковай тройцы ў складзе Жаўрыда, капітана Анастасія Анцыповіча і паручніка Яна Мацэллі. Каб знайсці ахвотных уступіць у шэрагі беларускага войска, Рада выдала дэкларацыю, у якой заклікала да барацьбы за незалежную Беларусь у яе этнаграфічных межах.

Аснову беларускіх аддзелаў на Случчыне складалі ахвотнікі, якія адразу пасля заняцця рэгіёна палякамі ўступілі ў рэзервовую народную міліцыю, створаную з ініцыятывы палякаў паручнікам Мацэллі. З наплывам ахвотнікаў на працягу некалькіх дзён быў сфармаваны першы тактычны аддзел, названы "1-я Слуцкая стралецкая брыгада войска Беларускай народнай рэспублікі". Напачатку арганізацыйнай дзейнасці ў трэцяй дэкадзе лістапада гэтая брыгада складалася з двух лінейных палкоў: 1-га Слуцкага стралецкага палка і 2-га Грозаўскага стралецкага палка.

Яшчэ да скачэння фармавання ў Слуцку беларускай брыгады палякі, выконваючы пастановы мясцовай вайсковай умовы, заключанай 14 лістапада з бальшавіцкім бокам, пачалі рыхтавацца пакінуць гэтую тэрыторыю. Умова прадугледжвала пачатак гэтай акцыі 19 лістапада. Польскі бок адцягваў, аднак, яе выкананне, імкнучыся такім чынам аблегчыць пачатак дзеянняў свайго былога саюзніка ў польска-бальшавіцкай вайне — генерала С.Булак-Балаховіча, які імкнуўся заняць абшары Магілёўшчыны, а ў перспектыве вызваліць рэшту земляў Усходняй Беларусі. Працяг побыту польскага войска ў рэгіёне Слуцка быў таксама карысным для паспешна створанай 1-й Слуцкай стралецкай брыгады.

Не жадаючы зрываць заключаных раней пагадненняў з бальшавіцкім бокам, пасля некалькіх змаруджаных дзён кіраўніцтва польскай 4-й арміі пачало адводзіць свае аддзелы на захад. Гэтая аперацыя пачалася 24 лістапада. За палякамі, якія пасоўваліся за вызначаную ў Рыжскіх пагадненнях мяжу, рушылі аддзелы Чырвонай Арміі. Яны занялі пакінуты польскімі войскамі Слуцк і 29 лістапада сталі на вызначанай дэмаркацыйнай лініі. Далей яны не рушылі, бо раней абодва бакі прадугледзелі стварэнне 15-кіламетровага нейтральнага паса паміж сваімі часткамі.

Перавага бальшавіцкіх войскаў была так значнай, што нядаўна сфармаваныя беларускія аддзелы не мелі чыніць ім паспяховага адпору. Таму разам з польскімі аддзеламі на захад рушылі Рада Случчыны і беларускія вайсковыя адзінкі. Скарыстаўшы 15 кіламетраў нейтральнай тэрыторыі, беларусы ўладкаваліся ў мястэчку Семежава, што ляжала ў тым пасе. Тут яны імкнуліся спешна скончыць арганізацыю 1-й Слуцкай стралецкай брыгады.

У польскай і беларускай гістарыяграфіях існуе значнае разыходжанне колькасных ацэнак згаданай брыгады. У нядаўна знойдзеных польскіх крынічных матэрыялах, што датычаць апошняга этапу вайны 1920 года, колькасць байцоў Слуцкай брыгады ацэньваецца ў 1100-1200 асобаў. У рапартах выведкі 11-й і 18-й польскіх пяхотных дывізіяў сцвярджаецца, што брыгада ў пачатку снежня 1920 года складалася з двух лінейных стралецкіх палкоў і двух палкоў рэзерву. Кожны полк складаўся з трох батальёнаў, а батальён — з трох ротаў. У кожнай з іх было каля 30-ці жаўнераў, узброеных ручной стралецкай зброяй. У брыгадзе было некалькі кулямётаў. У крынічных матэрыялах — як польскіх, так і беларускіх — няма ніякіх згадак пра валоданне брыгады артылерыяй. Беларускія гісторыкі падаюць, што ў склад брыгады ўваходзіў самастойны аддзел кавалерыі пад кіраўніцтвам паручніка Камарыцкага. У польскіх рапартах не знойдзена пацвярджэння яго існавання. Гэтыя дакументы згадваюць пра значныя цяжкасці, якія меў беларускі бок з камплектаваннем афіцэрскага корпусу. Афіцэраў было няшмат, большасць з іх мела ніжэйшыя чыны, атрымаьныя ў час І сусветнай вайны ў царскай арміі. Да таго ж найбольш актыўныя і нацыянальна свядомыя афіцэрыбеларусы яшчэ раней уступілі ў аддзелы генерала С.Булак-Балаховіча.

Знойдзены рапарт польскай 18-й дывізіі за 8 снежня 1920 г., у якім пададзены амаль поўны склад штаба брыгады. Яго стваралі капітан Анастас Ацыповіч, капітан Ян Мацэллі, капітан Кудзінскі, капітан Сакалоў і харунжы Зарыц. Рапарты падкрэсліваюць, што беларускія палітычныя ўлады і вайсковыя фармацыі мелі вялікую падтрымку з боку мясцовага насельніцтва.

Побач з лінейнымі аддзеламі ў створаных пад эгідай Рады Случчыны беларускіх збройных сілах былі дапаможныя адзінкі і фармаванні: аддзел выведкі і контрвыведкі пад кіраўніцтвам паручніка Міacross Мірановіча, вайсковая школа пад кіраўніцтвам Тэадора Данілюка, табары і майстэрня зброі. Быў таксама арганізаваны вайсковы шпіталь і ўласны вайсковы суд.

Пасля пераводу войскаў у ваколіцы Семежава і ўтварэння нармальна дзеючай базы беларускае кіраўніцтва вырашыла прыступіць да акцыяў супраць бальшавікоў. Адбыліся бai пад Цімкавічамі і пад Вызнай, у якіх беларусы перамаглі, раззброіўшы савецкія гарнізоны і ўзяўшы шмат палонных. Літаратура падае колькасць палонных каля тысячы. Польскія вайсковыя дакументы не даюць пацвярджэння гэтай лічбы.

Палітычная і вайсковая актыўнасць Рады Случчыны, сведчаннем якой сталі рэйды па тэрыторыі, занятай Чырвонай Арміяй, а таксама рост падтрымкі беларускага насельніцтва гэтым дзеяннем занепакоілі бальшавікоў. Не зважаючы на падпісаную раней дамову, што гарантавала існаванне нейтральнага паса, 3 снежня 1920 г. савецкія адзінкі пачалі наступ, спрабуючы адсунуць беларусаў на захад, на тэрыторыю, кантраляваную 4-й польскай арміяй. Перавага бальшавікоў была такой значнай, што мовы пра паспяховы адпор ім не было. Вялікі ўплыў на хуткае адступленне беларусаў мелі таксама праблемы з забеспячэннем, бо за нядоўгі час яны скарысталі запасы амуніцыі, не атрымаўшы новых. Апошні бой аддзелаў, што ўваходзілі ў склад 1-й Слуцкай стралецкай брыгады, адбыўся 6 снежня 1920 г. пад Ядчыцамі. Звестак пра яго няшмат. З іх вынікае, што не маючы амуніцыі беларускія сілы панеслі паразу, у выніку чаго іх частка была змушаная перайсці фронт польскіх аддзелаў і была раззброеная. Рэшта, не жадаючы спыніць барацьбу за незалежную Беларусь, вырашыла працягваць яе, ствараючы партызанскія аддзелы. Гэтыя партызаны маглі разлічваць на матэрыяльную дапамогу і прытулак на абшары, кантраляваным 4-й арміяй генерала Леапольда Скерскага. Палякі былі вельмі зацікаўленыя ўзмацненнем партызанска-паўстанцкіх дзеянняў, бо бачылі ў іх элемент націску на бальшавікоў у час перамоваў, што адбываліся тады ў Рызе.

Жаўнеры 1-й Слуцкай стралецкай брыгады, якія апынуліся на польскім баку, былі раззброеныя, але іх не замыкалі ў лагерах для інтэрнаваных. У крынічных матэрыялах няма пацвярджэння існавання гэткіх лагераў не толькі ў прыфрантавым пасе, але і ў глыбі Польшчы. Гэтых людзей прымалі вельмі зычліва. Карыстаючыся свабодаю парушання, многія з іх паехалі на месцы ранейшага жыхарства ці да сваякоў. Тыя, што засталіся, уступалі ў арганізаваныя ІІ аддзелам 4-й арміі генерала Скерскага работніцкія дружыны, якія займаліся самымі рознымі справамі, напрыклад, адбудовай мастоў і рамонтам дарог у прыфрантавым пасе. З найбольш надзейных і па-антыбальшавіцку настроеных асобаў ствараліся дыверсійныя групы, якія пераkідваліся на бальшавіцкі бок з мэтаю падтрымання партызанска-паўстанцкай акцыі ў раёнах Слуцка і Бабруйска. Польскія ўлады лічылі, што яны маюць права арганізоўваць падобнага роду неканвенцыйныя акцыі, бо падобнымі метадамі ўжо здаўна карыстаўся савецкі бок, які высылаў дыверсійна-баявыя групы на тэрыторыі, кантраляваныя палякамі.

Колькасць і асабовы склад беларускіх работніцкіх дружынаў вагаліся. У перыяд уздыму, на пачатку лютага 1921 года, у іх, паводле захаваных польскіх спісаў, было 1555 асобаў. Потым гэтая лічба дастаткова хутка паменшала з прычыны стратаў у баях і змяншэння прыплыву новых ахвотнікаў. Пасля падпісання мірнага трактата ў Рызе ўсім стала зразумела, што спадзяванні беларусаў на пабудову незалежнай дзяржавы сталі нерэальнымі. Таму калі на пачатку красавіка 1921 г. у склад работніцкіх дружынаў уваходзіла 985 асобаў, дык у канцы таго ж месяца іх засталося ўжо менш за 600.

У беларускія работніцкія дружыны вельмі часта ўступалі партызаны з аддзелаў, якія пад націскам бальшавікоў шукалі схову на польскім баку. Паводле дастаткова поўных ацэнак польскіх вайсковых органаў, на пачатку 1921 года на беларускіх землях, што аказаліся на бальшавіцкім баку, дзейнічала каля 3000 партызан. Наймацнейшай партызанскай групоўкай "Зялёны дуб" кіраваў атаман Вячаслаў Адамовіч (псеўданім "Дзяргач"). З найбольшых партызанскіх акцыяў можна назваць рэйд на Вызну (2 красавіка) і Капыль (9 красавіка). Дзякуючы захаваным польскім вайсковым матэрыялам вядома, што іншымі партызанскімі аддзеламі кіравалі маёр Міхал Шклярскі, паручнік Цімафей Хведашчэня і капітан Паверак. Гэтыя афіцэры, атрымаўшы падтрымку польскага боку, з групамі сваіх жаўнераў уступілі ў работніцкія дружыны пры 4-й арміі.

Пасля падпісання ў Рызе мірнага трактата паміж Польшчай і Савецкай Расіяй новая палітычная сітуацыя патрабавала вырашэння беларускай праблемы. Згодна з умовамі трактата ніводзін з бакоў-удзельнікаў не мог падтрымліваць на сваёй тэрыторыі дзеянняў, супярэчных інтарэсам іншага боку. Польскія палітычныя сілы націскалі на вайсковыя ўлады дзеля таго, каб тыя спынілі падтрымку беларускіх антыбальшавіцкіх акцыяў. У выніку Галоўнае кіраўніцтва Войска Польскага аддало камандзіру 4-й арміі генералу Скерскаму загад распусціць усе беларускія арганізацыі на абшары дзеяння яго арміі. Генерал быў абавязаны правесці гэтую акцыю да 26 красавіка 1921 г. Усе дыверсійныя групы меліся быць раззброенымі, а работніцкія дружыны — распушчанымі. Іх удзельнікаў рэкамендавалася ў меру магчымасці выслаць за межы Польшчы.

Існуючыя крынічныя матэрыялы не даваляюць аднавіць ходу акцыі раззбраення і расфармавання беларускіх групаў. Можна дапусціць, што яна адбывалася спраўна і спакойна. Такім чынам польскі бок выканаў усе свае абавязкі ў Рыжскім трактаце. Гэтым скончыўся беларускі эпізод польскай вонкавай палітыкі.

Нягледзячы на адсутнасць падтрымкі з польскага боку, яшчэ на працягу некалькіх месяцаў на тэрыторыі Савецкай Беларусі дзейнічалі партызанскія аддзелы, не жадаючыя пагадзіцца з паразаю ідэі беларускай нацыянальнай дзяржавы. Апошнія з гэтых групаў і груповак былі разбітыя часткамі Чырвонай Арміі ў канцы ліпеня 1921 г. Такім чынам на доўгія гады быў пакладзены крэс марам беларусаў аб уласнай незалежнай дзяржаве.

Збігнеў КАРПУС, Вальдэмар РЭЗМЕР.
"Białoruskie zeszyty historyczne"
(№ 1 (5), 1996)
Пераклад У.ПАНАДЫ.

Жальба па былой велічы

Убачыўшы па беларускай тэлевізіі перадачу пра 300-годдзе ВМФ, многія здзівіліся: якое дачыненне мае кантынентальная Беларусь да ўгодкаў флоту Расіі? Але настальгія па былой велічы ўласцівая не толькі тутэйшым пенсіянерам-вайскоўцам, якія забыліся, што дзяржава нашых продкаў мела выхады на два моры — Чорнае і Балтыйскае — больш за тры стагоддзі таму. Па мінулым сумуюць і ў далёкай ад нас Эфіопіі.

У 1993 годзе пасля працяглай вайны ад Эфіопіі аддзялілася колішняя яе правінцыя — Эрытрэя. Эфіопія страціла не толькі частку тэрыторыі, але і 600 міль узбярэжжа, з марской дзяржавы ў адзін дзень ператварыўшыся ў сухапутную. Таму 15 баявых караблёў — мінаносцаў, тральшчыкаў і ракетных катэраў, што складалі раней эфіопскі ваенны флот, выстаўленыя сёння на продаж у порце Джыбуці. Караблі стаяць на прыколе ўжо чатыры гады — з часу сканчэння грамадзянскай вайны і абвяшчэння незалежнасці Эрытрэі.

Эфіопскі флот набыў сваю колішнюю моц дзякуючы шчыльным сувязям з СССР. Большасць гэтых караблёў пабудавана ў Савецкім Саюзе, з якім сябраваў палкоўнік Менгісту Хайле Марыям. У СССР вучыліся і многія флоцкія афіцэры. Праўда, Эфіопія стала марской дзяржавай задоўга да таго, як патрапіла ў савецкую сферу ўплыву. Яе флот быў закладзены ў 1955 годзе імператарам Хайле Селасі, які і сам прайшоў шмат мораў на вайсковым караблі.

Аднак ніякія ўспаміны не адменяць таго, чаго не пазбегчы. Прысутнасць Эфіопіі на моры стала набыткам гісторыі. Затое надзённым стала пытанне: хто прыйдзе на яе месца, набыўшы флот? Найбольш верагодным прэтэндэнтам з'яўляецца Эрытрэя, але ім цікавяцца і іншыя краіны Чырвонага мора, вакол якога выспявае мноства канфліктаў: Емен ды Джыбуці.

Развітанне з флотам выклікае сапраўдны сардэчны боль у людзей, выхаваных на імперскіх традыцыях. Але адзіныя, хто па-сапраўднаму шкадуе аб страчанай марской велічы,— маракі, што застануцца без працы.

Падрыхтаваў У.П.

Чыталі?

Аповяды пра славу і няслаўе

Сляды вякоў, сляды сівыя
У дзень далёкі пераносяць.
Адны маўчаць, нібы нямыя,
Другія самі слова просяць.

М.Шаўчонак.
"Сляды вякоў".

Выдавецтва "Народная асвета" нядаўна выдала на суд чытачоў кнігу М.Багадзяжа і І.Масляніцынай "Слава і няслаўе". Гэта зборнік нарысаў пра вядомых жанчын, лёс якіх у той ці іншай ступені звязаны з Беларуссю.

Чытачу прапануецца змястоўная галерэя жаночых вобразаў — ад легендарнай Лыбедзі (сястры Кія) да славутай балерыны Апалоніі Дарэўскай. Тут і мудрая правіцельніца Прадслава Полацкая з X стагоддзя, і другая Прадслава (дачка Рагнеды), якую польскі кароль Баляслаў зрабіў сваёй наложніцай. Выклікаюць павагу і захапленне жыццё полацкай прыгажуні князёўны Аляксандры — жонкі Аляксандра Неўскага, а таксама жонкі і спадарожніцы адважнага воіна Давыда Гарадзенскага і дачкі вялікага Гедыміна — Бірутэ, якая прыняла з дзецьмі пакутніцкую смерць ад крыжакоў; гарачае і шчырае каханне юнай прыгажуні — вайдэлоткі — другой Бірутэ — да ўжо сталага сівабародага Кейстута. Светлы ўспамін застаецца ад знаёмства з нясвіжскай Мельпаменай — пісьменніцай Францішкай Урсулай Радзівіл (Вішнявецкай), жонкай "Рыбанькі"; з лекаркай манархаў — дачкой наваградскага мешчаніна — славутай Саламеяй Рэгінай Русецкай. Не пакіне абыякавым чытача і зламаны лёс прыгожай і разумнай, добрай і няшчаснай Алены Іванаўны, выдадзенай вялікім князем Маскоўскім Іванам III за аднаго з найбольш моцных супраціўнікаў Масквы — вялікага князя літоўскага Аляксандра Казіміравіча. Бацька ахвяраваў лёсам любай дачкі, зрабіўшы яе чужою сярод чужых, калі тая адмовілася стаць вераадступніцай.

Цесна перапляліся паняцці "гонар", "каханне", "здрада" ў сумным аповядзе пра трагічнае каханне князёўны Ганны Кобрынскай да князя Фёдара Бельскага, які доўгіх семнаццаць гадоў беспаспяхова змагаўся за сваю любімую.

Вось перад чытачом красуецца стройная, з чорнымі вачамі і з доўгімі чорнымі, як ноч, валасамі дачка былога берасцейскага старасты вялікая княгіня Алена Глінская — жонка вялікага князя Маскоўскага Васіля III і маці першага рускага цара Івана Грознага. Гэтая дваццаціпяцігадовая прыгажуня, каб адчуць сябе адзінай паўнаўладнай правіцельніцай Масквы, згнаіла ў цямніцы роднага дзядзьку — Міхала Глінскага. "Ці мучылі Алену дакоры сумлення? Ці сніліся ёй страшныя сны?" — пытаюцца ў гісторыі аўтары нарыса "Гаспадыня Масквы". Гэткія ж рытарычныя пытанні можна адрасаваць і мачысе славутага князя Вячкі — полацкай княгіні Святохне Казіміраўне і не менш каварнай шэкспіраўскай лэдзі Макбет з Наваградка — жонцы Міндоўга — Марце...

Кніга дае магчымасць даведацца аб тым, якое дачыненне да Беларусі маюць польская авантурыстка Марына Мнішак і расійская імператрыца Лізавета Пятроўна.

Па крупінках збіралі аўтары звесткі пра славутых гераінь, выкарысталі каля сотні першакрыніц. Бо летапісцы ў асноўным занатавалі толькі тыя ці іншыя скандальныя гісторыі з жыцця жанчын і амаль нічога не данеслі да нас пра сціплых, рахманых спадарожніц жыцця вялікіх герояў. Нават імёны жонак нашых беларускіх князёў, на жаль, нам вядомыя далёка не ўсе. Тым больш пахвалы заслугоўвае "Слава і няслаўе", кніга, якая, бясспрэчна, можа прэтэндаваць на навуковае даследаванне. І хоць кніга адрасавана вучням старэйшага школьнага ўзросту, яе з карысцю для сябе прачытаюць і дарослыя. Бо пасля знаёмства з кожным з 34 аповядаў пра лёс знакамітых жанчын VI-XVIII стагоддзяў гісторыя Беларушчыны становіцца для нас больш блізкай, цікавай і зразумелай.

Леанід РАМАНЕНКА,
настаўнік.
Столінскі раён, в.Рамель.

Кола сям'і

Масару ІБУКА

Пасля трох ужо позна

(Працяг.)

Гаварыце дзіцяці праўду на палавыя тэмы

Палавое выхаванне актыўна абмяркоўваецца апошнім часам ва ўсіх сродках масавай інфармацыі. Галоўнае пытанне, калі пачынаць палавое выхаванне — у пачатковай школе ці ў старэйшых класах? Я лічу гэтае пытанне недарэчным. Палавое жыццё — гэта сфера інстынктаў, чаму ж трэба хаваць ад дзіцяці праўду да пэўнага ўзросту, а затым раптам пачынаць гаварыць пра гэта.

Маленькае дзіця ўжо ў два-тры гады пачынае задаваць пытанні, што тычацца палавых праблем. Спачатку яно адкрывае для сябе, напрыклад, пад час мыцця, што тата і мама адрозніваюцца. Натуральна, яно задае пытанне. Калі ў сям'і нараджаецца яшчэ адно дзіця, яно пытаецца, як брацік ці сястрычка з'явіліся на свет.

На такое пытанне дзіця павінна атрымаць зразумелы адказ. Не трэба адказваць жартам ці хлусіць яму. Недагаворанасць з боку бацькоў робіць гэтую тэму забароненым плодам і толькі распальвае яго цікаўнасць, спараджае непатрэбныя фантазіі.

Інтуіцыя двух-трохгадовага дзіцяці падкажа яму, што бацькі гавораць няпраўду. Яно можа гэта не паказаць, але яго цікаўнасць будзе толькі падагрэтая дзіўнымі паводзінамі бацькоў.

Той аргумент, што дзіця быццам бы занадта малое, каб ведаць праўду пра палавое жыццё, несправядлівы і ў гэтым выпадку. Палавыя тэмы належыць абмяркоўваць спакойна, у сяброўскім тоне, каб ад самага пачатку дзіця ставілася натуральна да гэтага пытання. Тыя дарослыя, што лічаць сэкс забароненай тэмай, проста атрымалі няправільнае выхаванне ў дзяцінстве.

Няправільнае харчаванне выпрацоўвае благія прывычкі на ўсё жыццё

Жаночыя часопісы і дапаможнікі па выхаванні дзяцей поўныя артыкулаў на тэму: "Як пераканаць дзіця есці тое, што яму не падабаецца?"

Аднак ці не лепей падумаць над пытаннем, як пазбегнуць прычыны, якая прыводзіць да праблем харчавання, чым думаць, як выправіць тое, што ўжо сфармавалася. Заганныя звычкі вельмі цяжка выкараніць. Калі дзіця прымушаюць есці супраць яго жадання, у яго могуць пачацца ваніты ці выпрацуецца агіда да ежы на ўсё жыццё.

Я ўпэўнены, што праблемы з кармленнем узнікаюць у выніку няправільнага харчавання ў раннім узросце. Калі вы прапаноўваеце свайму дзіцяці адну і тую ж ежу кожны дзень, яго густы не разаўюцца і яно будзе адмаўляцца ад любой новай ежы. Густы дзіцяці гэтак жа, як і іншыя пачуцці, фармуюцца амаль цалкам між годам і трыма. Не варта карміць дзіця толькі тым, што карысна, як сабаку ці каня. Вельмі важна, каб яно атрымлівала ад ежы задавальненне і каб ежа была як мага больш разнастайнай. Я б даваў дзіцяці самае смачнае, каб у яго выпрацоўваліся правільныя адносіны да ежы, і няхай бацькі, калі неабходна, даядаюць тое, што не вельмі смачнае. Вялікую ўвагу належыць аддаваць розным прыправам і дадаткам да ежы, каб яно даведалася як мага больш смакавых адчуванняў.

(Працяг будзе.)

Ваша сядзіба

***Ад вядучага калонкі.** Прызнаюся, я прыхільнік традыцыйнага беларускага агароднацтва і садаводства. У ім назапашаны вопыт мноства пакаленняў нашых земляробаў-практыкаў, у якіх шмат чаму навучыліся і дыпламаваныя аграномы. Безумоўна, пільна аналізаваўся і сусветны вопыт, хаця для кожнай зоны земляробства (ды што зоны — нават невялікага раёна) ён адметны, свой, у залежнасці ад асаблівасцяў і клімату, і глебы, і, безумоўна,— ад нацыянальнага характару таксама, адным з моцных фактараў стварэння якога з'яўляюцца прыродныя ўмовы краю. Тым не меней, я за тое, каб усялякі вопыт не пакідаць без увагі, ды асабліва яшчэ і такі, што, як сведчыць наша шаноўная чытачка з Гомеля, няблага паказаў сябе на нашай беларускай глебе.*

Тэхналогія агародніцтва Д.Мітлайдэра (ЗША)

Перш-наперш прашу прабачыць за звышсціласць, а магчыма, і некаторыя "прабелы" ў маім паведамленні. Усё гэта ад дэфіцыту часу, выклікана, галоўным чынам, недахопам грошай для нармальнага чалавечага жыцця: сваю "выпрацаваную" пенсію я вельмі жадаю мець на старасці нашаму "ўсенароднаму абранаму", толькі яму — як персанальную. Каб зрабіць падпіску на газеты на IV квартал і купляць час ад часу патрэбную перыёдыку ў кіёску, я цягаю на спіне на рынак сваю агародніну. Прадукцыя вельмі добрая і значна танней на рынку, чымся ў дзяржаўных крамах, але што за пакута глядзець на працаздольных людзей, якія снуюдаюцца па рынку з галоднымі вачыма і пустымі кішэнямі! Заробкі мае невялікія, а ўсё ж дазволядь падпісацца на любімыя выданні на IV квартал. Ды яшчэ ўнукам выпісаць нешта.

А цяпер пра тэхналогію амерыканскага вучонага-агародніка Д.Мітлайдэра (у далейшым скарочана — ТМ). Яна забяспечвае высокія ўраджаі практычна амаль на ўсіх глебах. Выключэнні: а) калі маецца высокая ступень засоленасці глебы (тут мае значэнне — якія солі і ў якой колькасці прысутнічаюць); б) парушаны кіслотна-шчолачны баланс; в) поўнасцю адсутнічаюць пажыўныя рэчывы ў глебе; г) вельмі дрэнны дрэнаж. Калі будуць пытанні, адкажу больш падрабязна.

Тэхналогія доктара Д.Мітлайдэра даволі простая. Вядомы амерыканскі агароднік-эксперыментатар звяртае ўвагу, аднак, на дзве абавязковыя ўмовы для поспеху. Першая з іх — шчырая любоў да карміцелькі-зямлі і ўвогуле нашага Сусвету. Другая — дакладнае выкананне ўсіх тэхналагічных прыёмаў, не выключаючы асобных аперацый. Трэба паважаць кожную расліну і ведаць, што ёй для назапашвання карысных элементаў патрэбны сбалансаваны комплекс мінеральных рэчываў. Гэты комплекс і закладзены ў рэцэпты, па якіх гатуюцца сумесі кармлення.

Падрыхтоўка палетка. Ніякай папярэдняй апрацоўкі зямлі накшталт восеньскай перакопкі па ТМ не праводзіцца. Увесну, напярэдадні сяўбы, участак размячаецца. Адступіўшы ад краю і з тарцоў не меней за 60 см, невялікімі калкамі азначаецца градка шырынёй 45 см, а даўжынёй як атрымаецца (па ТМ — 9 м). Паміж калкамі нацягваецца шнур. Наступная градка робіцца праз 60-105 см. ТМ лічыць ідэальнай шырыню дарожкі ў 105 см. Галоўнае, каб градка мела гарызантальную паверхню, і вельмі пажадана, каб яна была размешчана з поўдня на поўнач і добра асвятлялася сонцам увесь дзень. Калі маецца схіл, то гарызантальная паверхня градкі забяспечваецца тэрасамі.

Як карміць. ТМ дапускае выкарыстанне як арганічных, так і мінеральных угнаенняў. Не важна, адкуль расліна возьме неабходныя для яе жыццядзейнасці элементы. Важна, каб зыходныя матэрыялы без астатку змаглі быць ператорваныя ў бялкі, тлушчы і вугляводы. Я працавала з дапаможнікам па ТМ, дзе абгрунтавана канцэпцыя ўнясення мінеральных рэчываў. Перадпасадачнае кармленне складаецца з 2-х сумесяў.

Сумесь № 1. Добра змяшаць 2-3 кг вапны з 30 г. буры (барат натрыя) альбо 20 г. борнай кіслаты і рассыпаць ручаёчкам пасярэдзіне вузкай градкі з разліку 100 г. сумесі на 1 пагонны метр.

Сумесь № 2 гатуецца з 3 кг азафоскі 16-16-16 ці нітраамафоскі 17-17-17 (маркіроўка на ўпакоўцы азначае пажыўныя рэчывы N, P, K), 450 г. сульфату магнію, 5 г. борнай кіслаты (альбо буры). Гэтая сумесь таксама рассыпаецца па вузкай градцы з разліку 90 г. на 1 пагонны метр. Любая неабходная колькасць сумесі № 1 і № 2 гатуецца па вышэйназваных прапорцыях (сумесі можна гатаваць на тэрмін не болей 2-х тыдняў). Затым вузкая градка перакопваецца на глыбіню 15-20 см. Глеба старанна раўняецца граблямі, а па краях і з тарцоў градкі робіцца борцікі вышынёй 5-10 см з асновай 5 см. Калі нешта не зусім атрымалася, то борцік можна падправіць зваротным бокам грабляў. Гатовую градку трэба адразу ж засеяць, каб не перасохла глеба.

Л.СУДЗІЛОЎСКАЯ.

(Працяг будзе.)

Здароўе

Таццяна ФАМІНА,
кандыдат медыцынскіх навук

Сардэчны вітамін

Антыканцэраген

У наш час значная ўвага надаецца вывучэнню антыканцэрагенных ды спрыяльных імуннай сістэме сродкаў — вітамінаў-антыаксідантаў. Навукоўцы перакананыя, што немагчыма атрымаць дастатковую колькасць такаферолу з ежай. А менавіта недахоп гэтага вітаміну ў крыві анкалагічных хворых выразна праследжаны. Да таго ж, ад дэфіцыту вітамінаў Е,С і А залежыць і выздараўленне пасля аперацый. Менавіта такі комплекс з такаферолам (Е,С і А) неабходны цяжарным жанчынам, каб папярэдзіць непажаданыя дэфармацыі плада. Ім жа лечаць і бясплоддзе.

Такаферол у спалучэнні з вітамінамі С ды А стымулюе імунную сістэму, павялічвае агульнае супраціўленне арганізма ўздзеянню неспрыяльных экалагічных фактараў у месцах, забруджаных хімічнымі рэчывамі, а таксама пры шкодным уздзеянні электрамагнітных палёў, спрыяе выдаленню з арганізма радыенуклідаў. Вітамін Е павялічвае ўзровень функцыянальных рэзерваў арганізма і спрыяе захаванню працаздольнасці ды прыстасаванню яго да зменаў умоў жыцця.

Ды ўсё ж унікальная ўласцівасць такаферолу-антыаксіданту самая важная дзеля нармальнага функцыянавання сардэчна-сасудзістай сістэмы. Ён зніжае ўзровень халестэрыну ў крыві, запавольвае развіццё атэрасклератычных змяненняў сардэчна-сасудзістай сістэмы.

Крыніцы такаферолу

Як ужо згадвалася, сама біялагічна актыўны альфа-такаферол, які знаходзіцца ў свежай гароднінe. Варта зазначыць, што найбольш яго ў лісці крапівы; мяты, морквы, дзьмухаўца, г.зн. у тым, што мы не спажываем. Ёсць такаферол і ў розных алеях, але іх спажыванне павялічвае патрэбу чалавечага арганізма на гэты вітамін. Раслінны алей мае неабходныя т.зв. ненасычаныя тлустыя кіслоты. Ды пад час працэсу іх акіслення ў арганізме ўтвараюцца свабодныя радыкалы, якія нішчаць клеткі, выклікаючы іх старэнне, ды спрыяюць узнікненню анкалагічных утварэнняў. І менавіта тут пачынае дзейнічаць вітамін Е. Ён стварае біяхімічную ахову супраць празмернага акіслення і папярэджвае ўтварэнне свабодных радыкалаў. Колькі ж такаферолу патрэбна?

З раслінных алеяў толькі бавоўняны мае дастатковую колькасць вітаміну Е. Сланечнікавы, какорычны і соевы (які выкарыстоўваецца дзеля вырабу маянэзу, маргарыну) маюць яго надта мала. Але ў сучасным свеце людзі пазбягаюць жывёльнага тлушчу, бо ў тым халестэрол, а спажываюць больш расліннага алею. Вось адна з прычынаў, што павялічваецца колькасць хваробаў, выкліканых недахопам вітаміну Е. Таму і раяць дактары дадаткова спажываць вотруб'е ды пахрошчанае зерне пшаніцы. Але і гэтага мала, дык даводзіцца купляць спецыяльныя лекавыя прэпараты.

Што яшчэ трэба ведаць пра такаферол? Паводле даўно вызначаны нормы чалавек патрабуе 15-30 міліграмаў вітаміну Е. Але гэта значна заніжаная доза. Такаферол не раствараецца ў вадзе, а толькі ў тлушчы. На яго не ўздзейнічаюць кіслоты, высокая тэмпература. Але вітамін нішчыцца, калі алей ялчае (г.зн. акісляецца). Дзейнасць такаферолу актывізуе супрацьпухлінавы мікраэлемент селен, якога шмат у марскіх рыбах.

Зялярскія гутаркі

Любісток

Гэтую расліну, вельмі папулярную ў нашых паўднёвых суседзяў, на Беларусі мала хто вырошчвае. Відаць, праз яе вельмі спецыфічны пах і саланавата-горкі смак. І часта тыя, хто заахвочаны аматарамі любістака, паклаў у марынаваныя агуркі ягонае лісце, не могуць пасля іх есці. А дарма. Ва ўсіх частках расліны ўтрымліваецца шмат эфірнага алею, што мае антысептычныя ўласцівасці. Сама больш такога алею назапашваецца ў карэнішчах. Іх выкопваюць увосень на трэці-чацвёрты год, мыюць, рэжуць ды сушаць. Менавіта такія карэнішчы выкарыстоўваюць народныя лекары, пачынаючы ад старажытнагрэцкага лекара Дыяскарыда, які раіў спажываць любісток як мачагонны сродак.

Адвар карэнішчаў спрыяе належнаму стану страўніка — кішэчнага тракта, апетыту, стымулюе выдзяленне мочы, жоўці, макроты, здымае колікі ў жываце, паніжае нервовую ўзбуджальнасць. Адвар п'юць ад хваробаў страўніка, сэрца, бранхіту, жаночых і нырачнакаменнай хваробаў. Вось толькі не раяць даваць яго цяжарным, бо любісток спрые прытоку крыві да тазавых органаў.

Адварам карэнішчаў любістака мажуць скуру галавы дзеля ўмацавання валасоў, мыюць раны ды лечаць скурныя хваробы, у тым ліку і рак скуры. Ім палошчуць рот, горла. Народная медыцына прапануе любісток супраць глістоў. Дзецям даюць маладыя сцяблінкі або адвар лісця ды пладоў. Свежае лісце прыкладаюць да галавы, калі яна баліць.

То можа пачнём саджаць ці сеяць любісток, каб не мець клопату хоць бы з галавы?

Зяляр.

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!

Францішак Багушэвіч.

Вучымся

Вікторыя ЛЯШУК,
кандыдат філалагічных навук

Стрыжань

Лён у паэтычным "куфры"

Палатна сувоі белыя, льняныя,
стаяць, быццам сваі цёсаныя тыя,
спрадзеныя тонка, вытканыя туга,
выбеліў іх травень сонейкам і лугам.

Ларыса Геніюш.

У творчасці Ларысы Геніюш праз паэтызацыю льну — увасабленне спрадвечнай працы і клопату жанчыны — ствараецца вобраз ткаллі, што паўстае сімвалам Беларусі, яе традыцый і культурных каштоўнасцяў. Гэты вобраз арганічна і натуральна выяўляе душу аўтаркі, спрактыкаванасць гаспадыні, дасведчанасць знаўцы народных звычаяў ды фальклору.

Мастацкаму стылю Л.Геніюш уласцівыя сузіральнасць і роздум, выяўленне жыццёвага вопыту і ўражанняў у песеннай, багатай на асацыяцыі вобразнай форме. Такую адметнасць мае і глыбока філасофская паэма "Куфар". У ёй вобразнасць нараджаецца праз імкненне ўзнавіць жыццё, якое захоўваюць і пра якое нагадваюць лірычнай гераіні складзеныя ў куфар ільняныя саматканкі. Аўтарка перадае своеасаблівую духоўную знітаванасць чалавека з жывой прыродай. Множналікавая форма **ляны**, што абазначае 'ўсходы, пасевы расліны', ужываецца для прамаўлення дыялектыкі, зменлівасці, нязбыўнасці жыцця:

Ах, ляны, ляны, залатыя сны,
белы кужаль — цвет вішнёвы
на грудзях вясны.
Ля маёй мяжы век бы ім цвісці:
поўны куфар тканай белі —
замуж можна йсці:
Сінія ляны, зіхацяць яны.
У бурны Нёман на світанні
выплылі чаўны.
Наперадзе той, каго Пётрам зваць.
Мне бы сёння на красёнках
сонейка снаваць...
Адцвілі ляны.
Восень, туманы...
Буду церці кволы лён мой,
прасці да вясны.
Буду віць, снаваць, досвіткамі ткаць,
вечарамі прыйдзе Пётра
песняй памагаць.

У гэтым раздзеле паэмы лён, яго апісанне звязаны з розным настроем асобы, увасобленым у характарыстыцы расліны:

Ах, ляны, ляны, залатыя сны; Адцвілі ляны. Восень, туманы... У супастаўленні з ёю выразна і арыгінальна ўзнаўляюцца пэўныя сітуацыі ды падзеі. Напрыклад, колер кветак узгадваецца для стварэння пейзажнай замалёўкі ракі: **Сінія ляны, зіхацяць яны./У бурны Нёман на світанні выплылі чаўны.**

Значнасць, велічнасць надаюць вобразнаму выказванню традыцыйныя эпітэты **залаты** (сон), **бурнае** (мора). Адзнаку святочнасці, урачыстасці нясуць словы **тканая бель, чаўны**, фразеалагізм **век бы ім цвісці**. Замілаванне, радасць дзяўчыны гучаць у ацэначных формах назоўнікаў **красёнкі, сонейка**, падкрэсліваюцца разгорнутай метафарай у іх спалучальнасці: **...на красёнках сонейка снаваць**.

Зрокавасць вобразаў ствараюць колераабазначэнні (**белы, бель, сіні**). Белы колер перадае і спалучэнне **вішнёвы цвет**, суадносная паводле гучання прыметніка з чырвоным тонам (вішнёвым колерам), чым узбагачаецца асацыятыўнасць.

Супастаўленне кантрастных бела-сініх колераў спалучаецца з супрацьпастаўленнем вясновага буяння жыцця, насычанасці чалавечых эмоцый і пачуццяў ды іх прыцішанасць, стрыманасць увосень (**белы кужаль, сінія ляны, зіхацяць яны; адцвілі ляны**).

Як бачым, кожнае слова ў цытаваным урыўку, абазначаючы канкрэтныя адзнакі рэчаіснасці, перадае значна шырэйшыя і глыбейшыя дачыненні, высвечвае незаўважныя ў звычайнай размове асацыятыўныя, вобразна-псіхалагічныя сувязі найменняў, судакрананні і сузалежнасць абазначаных імі рэалій. Вобразна-пераноснае ўжыванне слова **лён** — традыцыйнага сродку беларускай паэтычнай мовы — выразна сведчыць пра індывідуальны стыль аўтара, пра што мы пагаворым наступным разам.

З гісторыі красамоўства на Беларусі

Адшліфаваныя словы

Каб ярка свяцілася перлінка- слова,
Каб людзям зіхцела — на ўсе бакі,
Яго шліфавалі як след, адмыслова
Найлепшыя ў свеце тачылы — вякі.

Кастусь Цвірка.

Амаль 10-гадовы перыяд перамоў наконт юрыдычнага ўпарадкавання полацка-рыжскага гандлю знайшоў адлюстраванне ў Капыскай дамове і яе пацвярджэнні палачанамі.

Пацвярджальная грамата датуецца 14 траўня 1407 г. з удакладненнем, што яе правамоц гэтым часам замацавана пячаткай у Рызе, напісана ж яна ў Магілёве. Як лічаць навукоўцы, гэты старажытны беларускі горад у красавіку — пачатку траўня наведваў Вялікі князь літоўскі Вітаўт, які ў дакуменце названы сваім афіцыйным тытулам і словамі **наш осподарь**. (Такое найменне ў дачыненні ўладара вядомае ў юрыдычнай практыцы з 1349 г., у сучаснай беларускай мове — як ветлівы зварот кніжнага характару — ужываюць фанетычны варыянт гэтага старажытнага слова **спадар**, якое ў беларускай пісьменнасці таксама мае даўнюю традыцыю). У грамаце падкрэсліваецца вызначальная роля Вітаўта ў заключэнні пагаднення, аднак напісана яна ад імя палачан:

Мы мужи полочане даемъ вѣдати, кто на сию грамоту оузрить или оуслышить чстучи [чытаючы].

Князь великыи Витовтъ литовьскии, наш осподарь, докончал [усталяваў згоду] ***промежи нас и смирилъ нас вѣчно, межу Полоцкого города и Ризького города, што бы полочяном добровольно ехати к Ризѣ, такъже рижяном к Полоцку без всякоя завады*** [перашкоды], ***ни одиного не выемши, добровольно ему купити и продати.***

Пачатак пацвярджальнай граматы сведчыць пра стылістычнае ўдасканаленне сродкаў афіцыйнага выказвання, іх творчае развіццё ды лагічнае ўпарадкаванне. У сціслых, выразных, змястоўных фразах матывавана кожнае слова, ужываецца адметная старабеларуская лексіка (***завада, исклад*** [дамова], ***истрава*** [кошт], ***полѣпшити*** [выправіць]), трапная тэрміналогія (***вѣсебное*** [плата за ўзважванне], ***розница***). Дакумент дакладна перадае змест Капыскай дамовы, у якой прадугледжаны спосабы папярэджання і вырашэння канфліктаў, акрэслена і сувымерана сістэма вагі. Пры гэтым у традыцыі вядомых нам ранейшых гандлёвых дамоў пераказаныя юрыдычныя артыкулы маюць сіметрычную структуру,— паслядоўна, часта аднолькавымі сродкамі, перадаюць паперамена інфармацыю пра рыжан і палачан.

Вѣсу полоцкому быти ризького полупудом болши. Про то же сперва рижяном послати свои колоколы и скалвы [розныя тыпы вагаў] ***к Полоцьку на свою истраву, потом же сотрутся тыи колоколы, или изломятся или погибнуть, ино*** [дык] ***намъ полочяном, послати к Ризѣ на свою истраву, на свои пѣнязи*** [грошы] ***да оучинити тыи колоколы по старому праву и полѣпшити.***

Цытаваныя ўрыўкі даюць выразнае ўяўленне пра стылёвую апрацаванасць, адшліфаванасць мовы, дазваляюць прасачыць працэс развіцця і сталення стылістычнай сістэмы беларускай мовы.

Ствараем энцыклапедыю "Новай зямлі"

Валянціна ВЫХОТА,
кандыдат педагагічных навук

Коласавы зернеткі

Словы, якія маюць агульную крыніцу паходжання з адпаведнымі нямецкімі словамі, уваходзяць таксама ў фразеалагізмы. Яны сустракаюцца і ў паэме Якуба Коласа "Новая зямля". Некаторыя з іх падаваліся, калі разглядалася тое ці іншае слова. Але ёсць лексемы сучаснай мовы, якія жывуць толькі ў фразеалагізмах. Напрыклад, **рэй — весці рэй**. Ёсць словы, якія ўваходзяць у склад фразеалагізма і сустракаюцца ў свабодных словазлучэннях. Напрыклад: **З мухамі (у носе)** — з норавам (ТСБМ).

— Ну, грымнем, хлопцы, каб звінела! —
І пяць цапоў ідуць у дзела!
Не малацьба, а бубнаў хоры!
Здаецца б цэпам вадзіў хворы!
Бічы кладуцца так рытмічна,
Само гудзенне іх музычна;
Снапы не ўлежаць, скачуць самі
І сыплюць жыта пад бічамі,
А дзядзька ***рэй вядзе****, гукае*
І адным крыкам памагае:
— Дай, дай яму, брат! дай з-за вуха!
Гэ-гэх, скачы, баба-псяюха!

Увесь працэс малацьбы адлюстроўваецца — як у карагодзе. Тут ёсць і музычнае гудзенне цапоў, пад якое самі скачуць снапы, і той, хто рэй вядзе, гукае і падбадзёрвае ўсіх крыкам і словамі: *Гэ-гэх, скачы, баба-псяюха!* Якуб Колас падае свайго героя як першага ў карагодзе.

У "Беларуска-расійскім слоўніку" М.Байкова і С.Некрашэвіча падаецца: Рэя 2) хоровод.

хоровод Reigen m (PHC). Reigen, der alte Form des Rundtanzes, der meist unter Führung eines Vortänzers und mit begleitendem Gesang ausgeführt wird; ein junges Mädchen führte den Reigen (an) (WDG).

Весці рэй — быць завадатарам, верхаводзіць (ТСБМ).

Разгледзім наступны ўрывак з паэмы "Новая зямля":

Сюды прывезлі пчол калоду,
Ну, так, між іншым, для заводу,
Але ручыцца сталі пчолкі,
Знайшліся людзі для суполкі.
....
Антось у дзеле тым пчаліным
Вёў *першы* ***рэй****, галоўным*
чынам.

У гэтым урыўку, паводле ТСБМ, фразеалагізму "весці рэй" пасуе слова *верхаводзіць*. Дзядзька Антось верхаводзіць у суполцы людзей, якія былі заснавальнікамі пчальніка.

верховодить (кем-л., чем-л.) anführen; das große Wort führen (PHC).

Іншае адценне фразеалагізма **весці рэй** бачым у сцэне канання Міхала.

Антоська!.. родны мой! канаю...
Перагарэў, адстаў, знікаю...
Вядзі ж ты рэй*, вядзі... адзін...*
Як лепшы брат, як родны сын.

Тут значэнне глыбейшае, чым у фразеалагізме **весці рэй** — верхаводзіць. (У нямецкай мове такое адценне фразеалагізма таксама перадаецца словам anführen, але і яно мае іншае адценне). Тым больш, што слова *верхаводзіць* у БРС падаецца: верхаводзіць несов. разг. верховодить; (*быть заправилой*) заправлять, anführen 1. вести, предводительствовать, возглавлять (GDRW).

Міхал і Антось удваіх вялі гаспадарку і словамі "*Вядзі ж ты рэй, вядзі... адзін...*" Міхал даручае Антосю *ўзначаліць* усё: і сям'ю, і гаспадарку, і справу з купляй зямлі.

Весці рэй. Ням. Reihen m таксама Reigen m, с.-в.-ням. rei(g)e, с.-ніж.-ням. rei(e) 'танец, які скакалі ў летні час на волі'. Прыдворнае моднае слова, якое ў пачатку XIII ст. пазычана са ст.франц. raie 'танец'.

Ды хоць бы пан, а то — зараза,
Так, шалахтун, байструк,
пралаза,
Няшчасны вырадак, пастух...
А колькі гонару і ***мух****!*
....
І праўда, пан быў злы, паганы
І звераваты, надзіманы
І мух *не мала* ***меў*** *у носе.*

Муха ✧ з мухамі с норовом (БРС); норов разг. Mucke f (PHC). З мухамі (у носе) — з норавам (ТСБМ).

Mucke I f, 1. разг. капризы, причуды; норов; Mucken haben иметь свои странности [причуды, капризы]; капризничать (GDRW). Слоўнік сінонімаў і блізказначных слоў М.К.Клышкі падае: дзівацтва; муха (разм.); прыхамаць (абл.)

Mucke, die (Sg. ungebrauchlich, meist in der Wendung) umg. jmd. hat seine Mucken hat seine sonderbare Einfälle, Launen, Grillen (WDG).

Беларускаму фразеалагізму *матыліцу выгнаць* з каго — адвучыць каго ад дурыкаў, дураслівасці (Ф.Янкоўскі) адпавядаюць нямецкія фразеалагізмы: j-m die Mucken austreiben разг. выбить дурь из головы (Deutsch-russisches phraseologisches Wörterbuch) і j-m die Grillen vertreiben [austreiben] отучить кого-л. от капризов.

Grille f 1. сверчок; 2. разг. причуда, каприз (GDRW).

З мухамі (у носе) — з норавам. Ням. (seine) Mucken haben.

Муха. Ням. Mücke f зах.-ням. 'муха, мошка, камар'. Mücke f, с.-в.-ням. mücke, mucke, ст.-в.-ням. mucka 'мошка, муха'. У аснове і.-е. гукапераймальнае *ms, з тым жа значэннем лац. musca, ст.-слав. mucha. Сюды і Mucken множ.л. 'капрызы, нораў'.

Беларускае адраджэнне

Алена ЯСКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук

Барока ў паэзіі Івана Ужэвіча

(маньерызм і прэцыёзная стылістыка)

З'яўленне эпіграмы-прысвячэння на старабеларускай мове ў часы Ужэвіча было падрыхтавана багатай і плённай айчыннай традыцыяй. Вядомыя старабеларускія паэты М.Сматрыцкі, А.Рымша, Л.Мамоніч лічылі, што эпіграма на герб — гэта даніна ўдзячнасці родам і нашым продкам, якія па-падзвіжніцку памнажалі славу сваёй Айчыны ці на ратным полі, ці дасканалым пяром, ці цнатлівым і дабрадзейным жыццём:

Слушнеся въ гербѣ мѣсецы знайдуть,
Гдыжъ Бригаллѣровъ цнотъ гласность упакують.

Вучнёўства ў славутых польскамоўных паэтаў "залатога веку" не прайшло для І.Ужэвіча дарма, моцны лірычны струмень арганічна пераўтварыў сімвалічнаабасобленую прастору эпіграмы ў рэчышчы тонкай псіхалагічнай рэфлексіі, блізкай да народна-фальклорнай і біблейскай традыцый:

Кто засъ Голуба добре уважаеть,
Людскость и шчирость латво имъ признаетъ.

Шчырае захапленне высакародствам лірычнага героя, тонкая рэфлексія пачуццяў эпіграмы І.Ужэвіча ў нечым родная лірычным героям знакамітага эпітатэ "Рэвель" Саламона Рысінскага, напісанага з нагоды літоўска-шведскай уніі 1655 года.[1]

Дарэчы, Саламон Рысінскі вядомы не толькі як паэт, дасканалы знаўца антычнасці, але і як аўтар першай на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай "Кнігі прыказак", выдадзенай у Любчы. Сам Ян Амос Каменскі не толькі прыхільна прыняў гэтую працу, але і пачаў яе выкарыстоўваць у сваёй педагагічнай дзейнасці.

Творчасць старабеларускіх лацінамоўных паэтаў Яна Вісліцкага, Міколы Гусоўскага, Саламона Рысінскага вызначалася моцным асветніцка-манументальным стрыжнем, што сведчыла пра ўзнікненне ў межах барочнай эстэтыкі элементаў класіцызму. Уплыў эстэтыкі і паэтыкі класіцызму характэрны эпіграме да парыжскага варыянта "Граматыкі" Івана Ужэвіча:

Ды як тварэнне пяра, у Лютэцыі, з'яўленай свету,
Маці Сарбона цябе горне да ўлоння свайго.
Шчодра жывіла яе малаком свяшчэнным Палада
І атачала наўкол хорам красунь-піерыд.[2]

Удзячнасць Айчыне за шчасце нарадзіцца на яе зямлі надае творам Ужэвіча і Рысінскага шчымлівае патрыятычнае гучанне:

У роднай краіне, о кніга, такой ты ніколі не знана,
Мову славянскую месціш ты на старонках сваіх.[3]

Паэма Івана Ужэвіча "Вобраз цноты..." прымыкае да шматлікіх панегірычных твораў-вітанняў маладых сужонстваў, сярод якіх асабліва вылучаюцца даследнікамі "Зорнае неба" А.В.Высоцкага і "Паранімфус" Я.Пратасовіча. Дыдактычныя супастаўленні з біблейскай гісторыяй суседнічаюць у гэтых творах, што ўласціва эстэтыцы барока, з чыста лірычнымі параўнаннямі закаханых з яркімі зоркамі.

Але "Вобраз цноты..." — твор, напісаны і пад уплывам эстэтыкі маньерызму. Як сцвярджаюць даследнікі, паміж гістарычнай эпохай і мастацкім напрамкам існуе цесная сувязь і ўзаемаабумоўленасць. Крызіс дзяржаўнасці Рэчы Паспалітай і Княства, празмерная залежнасць апошняга ад кароны, стан безвыходнасці ў грамадстве з-за няўдалых уній нараджалі ў светаадчуванні жыхара гэтых зямель устойлівы ўнутраны канфлікт, абумоўлены няздольнасцю асобы супрацьстаяць знешнім сілам і ўласным песімістычным пачуццям. Страта рэнесанснай гармоніі трансфармавалася, як адзначае І.В.Лятуноўская, у стан адчужанасці. Зварот да сярэдневяковых алегарычных жанраў, фрашкі і маралітэ, пераўтварае лірычную прастору твораў маньерычнай плыні ў своеасаблівую драму з глыбінным псіхалагічным канфліктам. І як адлюстраванне гэтага псіхалагічна дыскамфортнага, прыгнечанага стану,— абвострана іранічныя параўнанні: вершы — косці, пёс — чытач.

Але алегарычныя супастаўленні паэзіі з банкетам, годнага лірычнага твора са стравай прасягнуты адзнакамі ўжо іншай эстэтычнай сістэмы прэцыёзнай літаратуры. Відаць, І.Ужэвіч адчуваў недастатковасць строгай дысгарманічнай вобразнай сістэмы маньерызму, яго, выдатнага граматыста і бліскучага рытара, вабілі знаходкі прэцыёзнай стылістыкі, звязаныя з пошукамі стылістычных радоў, перыфраз, варыяцый, гульнёй стылявых і лексічных рэгістраў.

Для выпрацоўкі агульнашляхецкага стылю "залатой сярэдзіны", моўнага этыкету лірычных герояў, услед за прэцыёзнай эстэтыкай, паэт разбурае іерархічную маркіроўку прадметаў і паняццяў, класічнае падзяленне стыляў на высокія і нізкія. Далікатнасць, вытанчанасць, тонкая інструментоўка, манера пісьма "дотыкам", характэрныя прэцыёзнай паэтыцы, згладжваюць вострыя дысгарманізм стылявых прыёмаў маньерызму. А ў выніку — увазе чытача прапануюцца лёгкія, філігранна выпісаныя радкі, дзе амаль кожнае слова тоесна вобразу ці сімвалу, калі за вонкавай летуценнасцю хаваецца глыбінны псіхалагізм пачуцця і драматызм светаўспрымання.

Калі ўжо на банкеце стравы выстаўляюць,
То псам пад лаву косці выкідаюць.
І я, аддаўшы годным вершаў сваіх стравы,
Табе, як псу, пакінуў косці для забавы.[4]

---

1) Шведский король удивлен, поразились придворные принцы,
Прелесть двора Радзивиллов глаза изумленных слепит.
Доблесть литовцев в сердцах чужеземцев восторг вызывает,
Облик величествен, Марс их мечи и щиты закалил.
Шведский король породниться хотел с знаменитым соседом.

2) Имя твое, о певец, приобретший хвалу от Авзона,
Речью весом, величайший умом, одаренный Симмах,
Вы же, богини, в обитель которых с горящей душою
Конрад вступает, цените его и любите певца.

3) Вот я, кого родила на границе Москвы многоснежной,
Славная зверем, охотничьими дебрями, борами Русь.

4) Пераклад з польскай мовы У.І.Мархеля.

Праграма тэлебачання

Панядзелак, 11 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.35 Эканамікст.
8.00 "Дзе яно, каралеўства Ледзядзя?" Д.ф.
8.50 "Бюро знаходак". Мультфільмы 1-4-ы.
9.25 "Маленькая чараўніца". М.ф.
10.30, 18.05 Фінансавы час.
10.50 Тэлевізіны Дом кіно.
11.50 Тэлефестываль народнай творчасці.
15.00, 18.50, 24.00 Навіны.
15.10 Мультфільмы.
15.30 Тэлебачанне — школе. Гісторыя Беларусі. 8-ы клас.
16.00 Студыя "Акно".
17.05 На добры лад.
17.20 "Гэта мы не праходзілі..."
17.35 "Крок". "Рызыка-версія". Тэлегульня.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.45 Бар'еры. Міжнародны паралімпійскі рух і развіццё інваспорту ў Беларусі.
20.15 Люстэрка.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Волга-Волга". М.ф.
23.30 Музыка без межаў.

"Расія"

16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
16.20 Блак-нот.
16.35 Гульня ўсур'ёз.
17.05 Ваш партнёр.
17.15 L-клуб.
18.00 Момант ісціны.
18.40 Асабліва важныя персоны.
19.30 "Санта-Барбара".
20.30 Скрыты камерай.
21.05 "На вастрыі нажа". М.ф.
22.05 Тэлескоп.
22.30 "Халадняваты свет".
23.25 Тавары — поштай.
23.35 "Не спі і глядзі".
24.00 Музыка ўсіх пакаленняў.

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 0.30 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Партрэт жанчыны".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.35 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.00 "Забойны аддзел".
15.00 "Каварства і каханне".
15.40 Скарбы Пецярбурга.
16.05 Храм.
16.35 "Інспектар Гэджэт".
16.55 "Парад парадаў".
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Рытмы горада.
20.50 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 Гістарычныя расследаванні.
22.50 "Старое танга". А.Райкін.
23.00 "Адрас — тэатр".

Аўторак, 12 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.35 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 23.50 Навіны.
8.15 "Гэта мы не праходзілі..."
8.30 Абібок.
9.00 Тэлебачанне — школе. Гісторыя Беларусі. 8-ы клас.
9.30 Мультфільмы.
9.50 Тураб'ектыў.
10.20 "Галасы мінуўшчыны".
10.50, 19.35 "Трапічная спёка".
11.50 Чацвёртае вымярэнне.
12.25 Акалада.
15.10 Кароткаметражныя фільмы для дзяцей.
16.00 Мультфільмы.
16.20 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 9-ы клас.
16.50 "Усё пра ўсё".
17.15 "Вострьі вугал".
17.45 Урокі Н.Наважылавай.
18.15 "Будзьце здаровы".
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "Кроў за кроў" М.ф.

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Прыёмная доктара Багданава.
7.30 Ранішні экспрэс-2.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 10.20, 23.25 Тавары — поштай.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлленджэрс".
17.05 "Здароўе".
17.20 Пункт апоры. "Ферары ў нябёсах".
17.45 Надзвычайны канал.
18.10 Лідэр-прагноз.
18.40 Асабліва важныя персоны.
20.30 Раз на тыдзень.
21.05 Мужчына і жанчына.
21.45 Ціхі дом.
22.25 "Эх, дарогі!"
23.35 "Хто на што здатны".
23.50 Гарачая дзесятка.
0.45 Музыка ўсіх пакаленняў.

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 23.35 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Партрэт жанчыны". Закл. ч.
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.05, 21.05 "Забойны аддзел".
14.55 Творчая сустрэча.
16.10 Тата, мама і я — спартыўная сям'я.
16.35 "Інспектар Гэджэт".
17.05 Дзецям пра звяранят.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.15 Раман з героем.
20.55 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 "Інспектар паліцыі". М.ф., 1-я ч.

Серада, 13 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.35 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.05 Навіны.
8.15 "Вострьі вугал".
8.45 Творцы.
9.00 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 9-ы клас.
9.30 "Кашчэй Бессмяротны". М.ф.
10.35 Мультфільмы.
10.55, 19.35 "Трапічная спёка".
11.55 Майстэрня.
12.15 Відзьма-нявідзьма.
15.10 Мультфільмы.
16.00 Сядзіба.
16.30 "Дзядзька Язэп". Д.ф.
16.50 Крэда.
17.10 Канцэртны сезон.
17.55 Госці ў хату.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.35 "Хто гэта?" Тэлегульня.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Аўта-парк.
22.20 "Вустрыцы з Лазаны". М.ф.
23.35 Супергол.
0.20 Каралеўскае паляванне.

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Новая адвакатура.
7.30 Ранішні экспрэс-2.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 "Пастка". М.ф., 3-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлленджэрс".
17.05 "Здароўе".
17.15 Даміно Міхаіла Баярскага.
17.45 Суайчыннікі.
18.10 Клуб губернатараў.
18.40 Асабліва важныя персоны.
20.30 "Гарадок".
21.10 "Парад планет". М.ф.
23.35 "Хто на што здатны".
23.50 "Не спі і глядзі".
0.15 Музыка ўсіх пакаленняў.

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 23.25 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання". 1-я ч.
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Забойны аддзел".
15.00 Музычнае шоў.
15.40 "Парад кветак". Д.ф.
16.10 "Асабістая справа".
16.40 Дом кіно.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 "Палацавыя таямніцы". 3-я ч.
20.55 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 "Інспектар паліцыі". М.ф., 2-я ч.

Чацвер, 14 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.35 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 23.50 Навіны.
8.15 Аўта-парк.
8.30 "Прыроды храм нерукатворны". Д.ф.
9.00 Канцэртны сезон.
9.25 Мультфільм.
9.35 "Тэлебом".
10.05 Каралеўскае паляванне.
10.45, 19.35 "Трапічная спёка".
11.45 Творцы.
12.25 Госці ў хату.
12.55 Тэлевізійны Дом кіно.
13.30 "Паездка ў Вісбадэн". М.ф.
15.10 Мультфільмы.
15.40 Тэлебачанне — школе. Выяўленчае мастацтва. 3-і клас.
16.00 Дабрачынная акцыя ў дапамогу дзецям — інвалідам па зроку.
17.25 "Памежжа".
17.45 Урокі Н.Наважылавай.
18.15 Майстэрня.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "Справы даўно мінулых дзён..." М.ф.
0.05 "Крок".

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Мультфільм.
7.30 Ранішні экспрэс-2.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 "Пастка". М.ф., 4-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлленджэрс".
17.05 Экспавеснік.
17.20 Спявае С.Захараў.
17.45 "Цёмная" для Ю.Чарнічэнкі.
18.00 Новае пятае кола.
18.40 Асабліва важныя персоны.
20.30 Баскетбол. Чэмпіянат Еўропы.
22.00 "Вандроўнік". М.ф., 3-я ч.
23.35 "Хто на што здатны".
23.50 "Не спі і глядзі".
0.15 Музыка ўсіх пакаленняў.

Санкт-Пецярбург

12.10, 19.20 "Гісторыя кахання". 2-я ч.
15.55, 18.55, 23.35 Інфарм ТБ.
16.10 Парадоксы гісторыі.
16.35 Мультфільм.
17.05 Дзіцячае ТБ.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Асабістая справа.
20.40 Тэлеслужба бяспекі.
20.55 Спартыўны агляд.
21.05 "Забойны аддзел".
21.55 Падзея.
22.10 Р.Вікцюк у Пецярбургу.
22.55 Музычнае шоў.

Пятніца, 15 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.35 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 24.00 Навіны.
8.15 Бархатны сезон.
8.45 "Адлюстраванне". Д.ф.
9.00 Тэлебачанне — школе. Выяўленчае мастацтва. 3-і клас.
9.20 Студыя "Калыханка".
9.50 "З робатамі не жартуюць". М.ф.
10.55, 19.35 "Трапічная спёка".
11.55 Люстэрка.
12.20 Майстэрня.
12.45 "Зорная ростань".
13.20 Творцы.
13.55, 15.10 "Вадзіцель аўтобуса". М.ф., 1-я і 2-я ч.
16.15 Мультфільмы.
16.55 ШАНЦ.
17.25 "Крок". "Правінцыя".
17.55 Кантрасты. Прававая праграма.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "Жонка містэра О'Хара". М.ф.
23.40 "12, ці На ноч глядзячы".
0.15 Акалада.

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Мультфільм.
7.30 Ранішні экспрэс-2.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 Гандлёвы дом. "Ле Монці".
10.35 "Пастка". М.ф., 5-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.30 Часопіс часопісаў.
16.45 Імперыя гульняў.
17.35 Крок за крокам.
17.45 Вертыкаль.
18.10 Бясконцае падарожжа.
18.40 Асабліва важныя персоны.
20.30 Сам сабе рэжысёр.
21.10 "Лісты ў мінулае жыццё". М.ф.
22.45 Рэк-тайм.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Слухаць пададзена". Эстрадны спектакль.

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 0.20 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання". 3-я ч.
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.05, 21.05 "Забойны аддзел".
15.45 Мультфільм.
16.05 Ток-шоў "Наўздагад".
16.35 Мультфільм.
16.55 Музычнае шоў.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Памяці Уладзікі Іаана.
20.55 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 Як быць каханымі.
22.40 "Дуплет". М.ф.

Субота, 16 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 "Зорка Максіма". Д.ф.
8.00, 15.00, 18.50 Навіны.
8.15 Сугучнасць.
8.35 Існасць.
9.05 "Лёс мой і надзея".
9.40 Здароўе.
10.15 Урокі Н.Наважылавай.
10.45 "Усё пра ўсё".
11.10 Мультфільмы.
11.40 Тэлечасопіс моды.
12.10 Асілак.
13.10 Шматгалоссе.
13.40 Алімп: ад падножжа да вяршыні.
14.00 Калаж.
14.30 Свет прыроды і захаплення.
15.10 Мультфільмы.
15.40 "Абуза". М.ф.
16.10 Беларускі дом.
16.50 Радавод.
17.10 Прэс-імпрэза.
17.50 "Крок". "Оскар". Тэлегульня.
18.20 Галерэя.
19.05 Ігар Лучанок і яго вучні.
20.40 Калыханка.
21.00 Навіны.
22.10 "Ад імя ўсіх сваіх". М.ф., 1-я ч.
23.30 Відзьма-нявідзьма.

"Расія"

7.00 Лукамор'е.
7.25 Мультфільм.
8.05 "Мак і Матлі".
8.30 Па вашых пісьмах.
9.00 Кніжная лаўка.
9.15 Парламенцкі тыдзень.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 "Здароўе".
10.30 Добрай раніцы.
11.00 Урача выклікалі?
12.00 "Паэт у Расіі — больш, чым паэт".
12.30 Працэнт простага.
13.00, 19.00, 23.55 Весткі.
13.20 "Залатыя гады". М.ф., 3-я ч.
14.15 "Нічога, акрамя..."
14.30 Дэ факта.
15.00 Настаўнік года-96.
15.30 Свая гульня.
16.00 Сад культуры.
16.25 Рэпарцёр.
16.40 "Амаль смешная гісторыя". М.ф.
19.35 Суботні вечар з Л.Касаткінай.
21.05 Двайны партрэт.
22.00 "Пан Лёс". М.ф.
0.10 Праграма "А".

Санкт-Пецярбург

9.25 Па рацэ плыве сякера.
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
10.10 "Гонар маю".
10.35 Фільм-канцэрт.
11.10 Ток-шоў "Наўздагад".
11.40 Страсці-мардасці.
12.10 "Двайнік". Тэлеспектакль.
14.10 Тэатральная правінцыя?
14.35 "Помнік Пятру Вялікаму". Д.ф.
14.50 Мультфільм.
15.10 Спартыўны агляд.
15.25 Парадоксы гісторыі.
16.10 "Уік-энд" з дэтэктывам.
16.35 Дзіцячае ТБ.
17.05 "Ржавыя праведы".
18.40 Вялікі фестываль.
19.20 "Міс Айрыс едзе ў Парыж". М.ф.
20.55 Свецкая хроніка.
21.10 Блеф-клуб.
21.45 Раман з героем.
22.10 "Мільён за разгадку". М.ф.
22.30 "Парад парадаў".

Нядзеля, 17 лістапада

Беларускае тэлебачанне

Дзень работнікаў сельскай гаспадаркі і перапрацоўчай прамысловасці
8.00 Дак. фільмы.
8.40 Творцы.
9.10 "Конан".
9.35 Студыя "Калыханка".
10.10 "Усё нармальна, мама!"
10.40 Тураб'ектыў.
11.10 Арсенал.
11.40, 15.45 Вяршыня свету. Тэлегульня.
12.00 Студыя "Акно".
12.55 Міжнародны кур'ер.
13.25 "Гісторыя кахання".
13.45 "Вяскоўцы".
14.30 "Віншуем Вас!"
15.20 "Вайна ў паветры". Д.ф., 14-я ч.
16.05 Элеанора Язерская запрашае...
17.30 Абібок.
18.05 "Твая воля, Божа!" М.ф.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартыўны тэлекур'ер.
21.10 Навіны-ТБ.
21.25 Ток-шоў "Карамболь".
22.00 "Крыштальны бусел".
22.15 "Ад імя ўсіх сваіх". М.ф., 2-я ч.
23.30 Бархатны сезон.
24.00 Цёмны пакой.

"Расія"

7.00 Лукамор'е.
7.25 Мультфільм.
7.50 Лато "Мільён".
8.05 "Мак і Матлі".
8.30 Пілігрым.
9.00 Вуснамі дзіцяці.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 Расійскае лато.
10.55 Прыз групы "Савва".
11.00 Чалавек на Зямлі.
11.30 Кніжная лаўка.
12.00 Тэлетэатр. "Каханне на плыту".
12.30 Працэнт простага.
13.00, 23.30 Весткі.
13.20 "Залатыя гады". М.ф., 4-я ч.
14.15 Нічога, акрамя...
14.30 У свеце жывёл.
15.00 Караоке па-расійску.
15.30 "Адысея Ларанса Аліўе".
16.10 Футбол без межаў.
16.40 "Ва ўсіх на вуснах" з Н.Дар'ялавай.
17.00 Чароўны свет Дыснэя.
17.55 Аншлаг і К.
19.00 Люстэрка.
20.00 Рэпартаж ні аб чым.
20.15 "Сэрцы чатырох". М.ф.
21.55 "Хітрыкі-22".
22.50 У Ксюшы.
23.25 Дзелавыя гульні.
23.45 Лепшыя гульні НБА.

Санкт-Пецярбург

9.25 "Тата, мама і я — спартыўная сям'я".
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
10.10 Авертайм.
10.35 "Неўтаймаваная Афрыка". Д.ф.
11.05 Флоту быць.
11.15 "Старое танга".
11.40 Увесь гэты цырк.
12.10 "А кароль жа голы..." Тэлеспектакль.
13.45 Мультфільм.
14.10 Яшчэ адна Расія.
15.10 Праскоўя Жамчугова.
16.10 Спартыўная праграма.
16.35 Дзіцячае ТБ.
18.40 Скарбы Пецярбурга.
19.25 "Блакітнавокі". М.ф.
20.55 Ва ўсіх на вачах.
21.10 Ноў смокінг.
21.55 Міжнародны агляд.
22.35 "Кумпарсіта". М.ф.

Матэрыялы да слоўніка "Беларускія імёны"

Сымон БАРЫС

Як у нас клічуць

Жаночыя імёны

(Працяг.)

Тамара. Тамара (грэц.), якое з яўр.— фінікавая пальма. Вытв. Томачка, Томік, Тамуля, Тамулька, Тамуня, Тамунька, Тамуся. Імяніны пр. 14.05.

Тадора, Фядора. Феодора (грэц.) — дар Боскі. Вытв. Тадорка, Фядорка, Ходзька, Хвядора, Хвядоцця. Імяніны: пр. 12.01; 23.03; 18, 29.04; 21.06; 24.09; кат. Тадора — 01.04.

Тарэза. Тереза (магчыма, з грэц.) — паляваць, лавіць. Вытв. Тэня, Тарэса, Тарэся. Імяніны кат. 06.07; 1, 3, 15.10.

Таццяна. Татьяна (грэц.) — заснавальніца. Вытв. Таццянка; Таня, Танечка, Танька. Імяніны 25.01.

Тэкля. Фёкла (яўр.) - дасканалая. Вытв. Таклюся, Таклюня, Тэся, Тэця; Феклуня, Факлуся, Фяклюня, Фяклюся. Імяніны: пр. 22.06; 01.09; 07.10; 03.12; кат. Тэкля — 23.10.

Уладзіслава. Владислава (слав.) — тая, якая аваладвае славай. Утворана ад мужч. імені Уладзіслаў. Вытв. Уладзя, Уладзюся, Уладзюля. Імяніны кат. 02.04; 27.06; 25.09.

Усяслава. Всеслава (слав.). Імяніны кат. Веславы 07.06.

Уладзіміра. Владимира (слав.).

Ульяна. Ульяна, якое паходзіць ад мужч. імені Иулиан (грэц.) — Юліеў. Юлій (грэц.) — кучаравы. Вытв. Ульянка, Ульяніца; Уля, Улечка, Улюся. Імяніны: пр. 03, 15.01; 17.03; 02.04; 15:06; 05, 19.07; 30.08; 11.10; 14.11; 17.12; кат. 09.01; 16.02; 05.04; 17.08.

Уліта. Юліта. Улита (лац.) — ласкальная форма ад Юлія. Імяніны кат. 30.07.

Урсула. Урсула (лац.) — мядзведзіца. Вытв. Уршуля, Уршулька. Імяніны кат. 21.10.

Фаіна. Фаина (грэц.) — светлая, ззяючая (бліскучая). Вытв. Фаня, Фанечка; Фаінка, Фаіначка, Фая; Фаця, Фаценька, Фацечка; Фоця. Імяніны пр. 31.05.

Фаціна. Фотина, Фотиния (грэц.) — светлая. Фаустина (рым.) — шчаслівая. Вытв. Фаціна, Фаціначка, Фацінька, Фацінуля.

Феафанія. Феофания.

Філіцыта. Фелицита (лац.) — шчаслівая. Імяніны кат. 07.03; 23.11; пр. 07.01.

Феліцыя. Фэліца. Фелиция (ням.) — жаночае імя ад мужчынскага імені Фелікс, якое з лац. — шчаслівы. Імяніны кат. 24.01; 30.09.

Феня, Фядося. Феодосія (грэц.) — Богам дадзеная. Вытв. Фенька, Фенечка; Фядоська; Фядоска, Тэдазоля, Хвядося, Хадоска. Імяніны: пр. 24.01; 2, 16.04; 11.06; 06.07; кат. Тэадозія — 29.05.

Феафанія. Феофания (грэц.) — жаночае імя ад мужчынскага імя Феафан — з'яўленне Бога, богаз'яўленне. Вытв. Фаня, Фанечка. Імяніны пр. 29.12.

Фафілія. Феофилия (грэц.) — жаночае імя ад мужчынскага імені Феафіл — шчаслівы, любімы Богам. Вытв. Фафіля, Фафілечка. Імяніны кат. 23.12.

Філіпіна. Филиппина (грэц.) — жаночае імя ад мужчынскага імені Филипп — той, хто любіць коней. Імяніны кат. 20.09.

Філамена. Филомена (грэц.) — любіць. Імяніны кат. 05.07; 11.08; 29.11.

Фірантына. Імяніны кат. 15.10.

Фларэнціна. Флорентина (ням.) — жаночае імя ад мужчынскага імені Фларэнцін, якое з лац. — жыхар Фларэнцыі. Імяніны кат. 20.06; 16.10.

Флора, Флёра. Флора (лац.) — рымская багіня кветак і вясны, раслінасць. Імяніны кат. 24.11.

Флавія. Флавия.

Франя, Францішка. Франциска — жаночае імя ад мужчынскага імені Францыск, якое з лац. — франкскі. Імяніны кат. 09.03.

Фрузына, Прузына, Ефрасіння. Ефросинья (грэц.) — радасная, радасць. Вытв. Фрося, Прося, Фроська, Фруза, Фрузька, Фрузісся, Хрузія, Афрасіна, Фрасыня, Хрузына, Проська, Просенька, Просечка, Просачка. Імяніны пр. 28.02; 30.05; 05.06; 06.08; 20.07; 08.10.

Фяўроння. Феврония.

Фядоцця. Феодотия (грэц.) — Богам дадзеная. Вытв. Фядоцька, Хвядоцця. Імяніны пр. 04.01; 14.02; 12.07; 30.09; 04, 14.11.

Хвядора, Фядора. Феодора (грэц.) — Боскі дар. Вытв. Хвядорка, Фядорка. Імяніны: пр. 12.01; 23.03; 21.06; 24.09; кат. 01.04.

Хрысціна. Христина, Крестина (грэц.) — Хрыстова. Вытв. Хрысця, Хрысцінка, Хрыстына, Хрысціначка, Ціна. Імяніны: пр. 19.02; 26.03; 31.05; 06.07; 06.08; кат. 13.03; 24.07; 05.12.

Цаліна, Цэліна. Целина (лац.) — неба. Імяніны кат. 15.12.

Цэзарына. Цезарина — жаночае імя ад мужчынскага імя Цэзар, якое з лац. — родавае імя ў родзе Юліяў. Імяніны кат. 08.04.

Цыцыля. Цецилия (лац.) — сляпая, бліарукая. Імяніны: кат. 22.11; пр. 05.12.

(Працяг будзе.)

Навіны культуры

У Менску, у бібліятэцы імя Пушкіна адкрылася франка-беларуская зала інфармацыі пра сучасную Францыю. У зале будуць дзейнічаць шапік французскай перыёдыкі, інфармацыйны цэнтр, медыятэка і аддзел французскай мовы і адукацыі. Зала будзе добрым памочнікам у навучанні і працы для студэнтаў, палітолагаў, журналістаў, усіх тых, хто цікавіцца культурай, навукай, сацыяльным, палітычным і эканамічным жыццём Францыі.

Ва ўрачыстым адкрыцці франка-беларускай інфармацыйнай залы прыняў удзел Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Францыі ў Рэспубліцы Беларусь **Клод Жаліф**.

Фота А.НІКАЛАЕВА, БелТА.

Даты і падзеі ў лістападзе

8 — 475 гадоў таму Мікалай Капернік быў абраны візітатарам Вармінскай капітулы і быў ім 2 тэрміны.
— 300 гадоў таму пачалося выступленне сялянаў Крычаўскага старостства супраць пастояў жаўнераў.
— 40 гадоў таму ў Бярэсці адкрыўся музей абароны Брэсцкай крэпасці.

9 — 140 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Стукаліча, гісторыка, краязнаўца, літаратуразнаўца.

10 — 200 гадоў таму генерал-губернатар Мікалай Рапнін абвясціў абывацелям Віленскай і Слонімскай губерняў, што з 1797 года прызначаны падаткі — "подушный сбор деньгами и хлебом, также и по прочим статьям принадлежащие казне всякие повинности": "с мещан христиан — по 2 руб. с души, а с евреев по 4 с души; с поселян, включая и цыган... по 85 коп. с души, да хлебом муки по одному четверику, круп с казенных (сялянаў — **З.С.**) по гарнцу, а с помещичьих с 2 душ по гарнцу... на содержание почт со всех обывателей... христиан по 12 коп." Тэрмін платы за І палавіну — 1 сакавіка, за другую — 15 снежня.
— 90 гадоў таму выйшаў першы нумар газеты "Наша Ніва".
— 75 гадоў з дня нараджэння Віктара Роўды, харавога дырыжора, педагога, народнага артыста Беларусі.
— Сусветны дзень моладзі.

11 — 175 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Фёдара Дастаеўскага, бацька якога паходзіў з Беларусі.
— 190 гадоў з дня нараджэння Эміліі Плятар, беларускай фалькларысткі, удзельніцы паўстання 1831 года.

13 — 160 гадоў з дня нараджэння Яраслава Дамброўскага, дзеяча рэвалюцыйнага руху ў Расійскай імперыі, завадатара паўстання 1863-64 гадоў, генерала Парыжскай камуны.
— 100 гадоў з дня нараджэння Антона Платуна, акадэміка, наркома асветы Беларусі ў 1929-1933 гадах.
— 70 гадоў таму ў польскім сейме прагучаў заклік забараніць Беларускую Сялянска-Работніцкую Грамаду — самую шматлікую палітычную арганізацыю ў Заходняй Беларусі.

14 — 80 гадоў з дня выхаду першых нумароў газет "Дзянніца" (рэдактар-выдавец З.Жылуновіч) і "Swietac" (рэдактар-выдавец Э.Будзька).
— 70 гадоў таму ў Менску пачалася навуковая канферэнцыя па ўнармаванні беларускага правапісу і алфавіту.

Падрыхтаваў З.С.

У старых фаліянтах

Нешчаслівае каханне

Сям'я Пятра Біспінга, маршалка шляхты Ваўкавыскага павета, мела звычай частку года праводзіць у Вільні, зведваючы розныя сталічныя куточкі ды ўстановы. Аднойчы Наталля Біспінгішка і яе цётка Тарэза Кіцка намерыліся наведаць заалагічны кабінет Віленскага універсітэта, кіраўніком і кансерватарам якога быў малады навуковец Фартунат Юрэвіч. Ён паставіўся да знакамітых гасцей з належнай увагай і сам асабіста павёў паненак уздоўж шафаў, паказваў усе экспанаты і тлумачыў, распавядаў пра іх паходжанне і значнасць. Зычлівасць Юрэвіча, маладога, элегантнага дзецюка, ягоны прыемны і мілы голас, незаганныя манеры зачаравалі гасцей, і яны запрасілі Юрэвіча да сябе. Фартунат пачаў часта наведваць дом Біспінгаў ды закахаўся ў Наталлю. "Растапіўся, як мянтузовая пячонка",— жартаваў ягоны прыяцель Станіслаў Мараўскі.

Наталліны бацькі, не падазраючы пра пачуцці маладога заолага і свае дачкі, запрасілі Юрэвіча наведаць іх у вёсцы пад час канікулаў. Гаспадары былі вельмі мілымі, хвалілі госця, аж той пачаў думаць пра далейшы крок. Да гэтага, пэўна ж, падштурхнула Юрэвіча і Наталля, не хаваючы свайго пачуцця. І ён рашыў прасіць рукі сваёй каханай. З Вільні Фартунат паслаў Наталлінаму бацьку ліст, у якім усё і выказаў. Ды Біспінг быў не толькі багатым, але і ў роўнай меры і снобам, ганарлівым і да таго ж неразумным. Ён напісаў Юрэвічу ліст, у якім выказаў здзіўленне, што ўбогі шляхціч, "універсітэцкі чыноўнічак", мог мець такія спадзяванні на магнатаву дачку, якія крыўдзяць ягоную сям'ю..."

Юрэвіч не чакаў такога адказу, а таму быў лістом вельмі ўзрушаны. Ён звар'яцеў. Лячэнне не давала вынікаў, аж пасля шасцімесячных пакутаў сябрам удалося знайсці татарына, які лячыў падобных хворых. Юрэвіч выздаравеў і нават вярнуўся на працу ва універсітэт. Вось толькі не мог забыцца пра сваё няшчаснае каханне. Ды не мог прыпомніць, што ж здарылася ў той дзень, калі захварэў. Сябрам удалося пераканаць Фартуната, што ён падупаў гарачкы.

Ды калі ж Юрэвіч пачаў паводле календара аблічваць дні, то здзівіўся, што такая гарачка працягвалася надта доўга. І ўрэшце ўсвядоміў праўду. Жыццё ягонае страціла сэнс. Ён, здольны навуковец, не аднавіў сваёй даследніцкай дзейнасці, а хадзіў без сэнсу па Вільні з агідай да сябе і свайго жыцця. Аж урэшце надумаў з усім скончыць. Ягонае мёртвае цела знайшлі ў рацэ Вілейцы.

Вычытаў З.С.

23 кастрычніка ў Менску адбыўся жалобны мітынг, прысвечаны памяці габрэяў, якія загінулі ў перыяд Другой сусветнай вайны на тэрыторыі Беларусі.
Фота А.НІКАЛАЕВА, БелТА.

За добрым сталом кажучы

Каб пілося, елася і яшчэ хацелася

Беларусы заўсёды былі гасціннымі гаспадарамі, што выражалася не толькі ў багацці ежы-пітва на стале, але і ў выказанні пажаданняў, тостаў. На жаль, многае з фальклорнай тоставай спадчыны невядома сучаснай грамадскасці. Сёння на бяседзе, асабліва сярод людзей маладзейшага ўзросту, пераважаюць "саюзныя" фамільярна-шаблонныя тосты, якія прыйшлі невядома адкуль і невядома на якой мове прамаўляюцца. Дарэчы, і ў фальклорнай літаратуры беларуская тосты адлюстраваны досыць сціпла. Так, у кнізе шматтомнага выдання беларускай народнай творчасці "Выслоўі" (Мн., 1979) яны паказаны толькі на васьмі старонках (160-164, 182-186).

І ўсё ж народная мова яшчэ захоўвае шмат традыцыйных тостаў, якія характарызуюцца непасрэднасцю, шчырасцю, дасціпнасцю, мастацкай вартасцю. Некаторыя з іх узніклі нядаўна, асобныя з'яўляюцца варыянтамі вершаў прафесійных паэтаў ці паэтаў-аматараў.

Прапаную сябрам "Нашага слова" частку тостаў (пераважна вясельных), сабраных на Гарадзеншчыне за апошнія дзесяць гадоў. Яны цікавыя не толькі ў чыста пазнавальным плане, іх можна выкарыстаць у адпаведных жыццёвых абставінах.

Будзьце здаровы, як вадзіца, і нахільны, як вярбіца!
Шчырым сэрцам вас віншую, бо на стале ўжо чарку чую!
Вып'ем гэту чарку, каб маладыя мелі хлеб і скварку, каб жылі багата, і ваша хата не знала ні пракурора, ні адваката!
Дай Бог здароўя на доўгія леты, каб вы пасівелі, як галубы сівыя, каб дачакаліся не толькі дзетак, але ўнукаў і праўнукаў вам на карысць, а Богу найвышэйшаму на пацеху!
Дай жа Божа долю нашаму маладому адну грашовую, другую збажовую, трэцюю дзяціную!
Жадаю, каб у кожным куточку было па сыночку, а на кожнай падушцы — па дачушцы!
Жадаю вам столькі сыноў, колькі ў сшытку лістоў!
Жадаю вам, каб ціха спалася, лёгка ўставалася, спрытна хадзілася!
Жадаю, каб на вас напалі грошы і вы не маглі ад іх адбіцца!
Жадаю, каб малады з маладою жылі як рыбка з вадою!
Жадаю, каб у кожным годзе цвіла, як мак у агародзе!
Жадаю, каб вас было ў хаце, як матылёў у садзе!
Жадаю нашым маладым, каб доўга не спалі, рана ўставалі, добра працавалі, адзін аднаго кахалі і сваіх ніколі не забывалі!
Жадаю маладым здароўя ў ручкі, у ножкі і пасярэдзіне трошкі!

Мікола ДАНІЛОВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

(Працяг будзе.)

І смех і грэх

Пачутае "У Лявона"

САМ ЗАРАБІЎ

Госць шынка хваліцца сваім сынам-школьнікам:
— Яму толькі 16 гадоў, а ён мае ўласны аўтамабіль, зароблены, што праўда, вялікімі высілкамі. Але важна тое, што ён нікога не абманууў, а дамогся ўласнай галавой.
— Як гэта ўдалося? — пытаецца цікаўны сусед.
— Атрымаў ад мяне як падарунак за чацвёрку па матэматыцы.

ГАРЫ ЯНО ГАРАМ

Афіцыянт нясе праз залу шынка шашлык, які палае блакітным полымем. Госць шынка, якая ўпершыню бачыць такое, пытаецца ў бывальца:
— Што гэта?
— Ды нічога асаблівага,— адказвае той,— звычайнае пражанае мяса пад назвай "Гары яно гарам" — для песімістаў.

ТАЛЕНТ

Вядомы артыст, які завітаў у шынок, хваліцца сваім поспехам у гледачоў:
— Бачу, што толькі тут я магу адпачыць ад аматарак майго таленту — ловяць каля пад'езда, кватэра завалена лістамі...
— А пра што пішуць? Прызнаюцца ў каханні?
— Не толькі... Адзін прыслаў падзяку: ягоны дзядзька памёр ад смеху на маім бенефісе, пакінуўшы пляменніку ўсю маёмасць.

ДЗЕЛЯ КАНТРАСТУ

Лёля радзіць маладому госцю шынка, як выбіраць кандыдатку на жонку:
— Ці ведаеце, шаноўны, што кантрасты прываблiваюць і што самыя шчаслівыя сем'і, дзе партнёры значна адрозніваюцца адзін ад другога?
— Так, так, а таму я і шукаю дзяўчыну, якая працуе.

СРОДАК

Дзве госці шынка гутараць пра хатняе спратанне:
— А што ты выкарыстоўваеш для мыцця падлогі?
— Мужа.

ПЕРАСЦЯРОГА

Бывалец шынка радзіць маладому сябру:
— Асцерагайся гэтай дзяўчыны...
— А чаму?
— Яна як друкарская машына: націснеш выпадкова ў неадпаведным месцы, а выйдуць неадпаведныя словы.

АПРАЎДАННЕ

Госць шынка скардзіцца суседу:
— Засудзілі майго сыночка, хоць ён і мэў апраўданне.
— Якое?
— Ну гэты аўтамабіль доўгі час стаяў каля вайсковых магілак, дык сын думаў, што ягоны ўладальнік памёр.

Учуў З.С.

Пароды

Анатоль ЗЭКАЎ

Месяцалёт

Хаця журбота ціхая
вярэдзіць мне душу,
яшчэ, сябры, я дыхаю,
яшчэ я штосьці пішу.
....
Куды ты, чэрвень
басаногі,
бяжыш па сцежцы
палявой?
Я пастарэў,
аслаб намнога
і не ўганюся за табой.
Хведар Жычка.

Куды ты, чэрвень басаногі?
А ты куды, абуты май?
Не разбіраючы дарогі,
ляцяць —
як можаш, даганяй! —
удалеч месяцы.
Спыняцца
не хоча нават лістапад.
За вамі мне, на жаль, не
ўгнацца.
А як бы ўгнацца быў я рад.
Ды што рабіць,
хада цішэе,
і ў сэрца ўкраўся нейкі шум.
Хаця і дыхаю яшчэ я,
і нават больш таго — пішу.
Калі ж рыфмуецца не тое,
то гэта не вялікі грэх.
Маленства ўспомню
залатое —
не горш, чым вы, і ўдалеч
бег.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф.Скарыны.
АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220029, г.Менск, вул.Чычэрына, 1.
Тэлефон: 233-17-83.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:
Эрнэст Ялугін — галоўны рэдактар, Лявон Баршчэўскі, Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Радзім Гарэцкі, Ніл Гілевіч, Вольга Кузьміч, Анатоль Клышка, Уладзімір Ламека, Уладзімір Панада, Зміцер Санько, Здзіслаў Сіцька, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун.
Адказны сакратар — Уладзімір Анісковіч.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.
Індэкс 63865. Замова 1210

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220041, г.Менск, пр. Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Наклад 2705 паасобнікаў.
Падпісана ў друк 13.11.1996 г. у 15 гадзін.